

Městská knihovna Beroun
Foto Tomáš Cajthaml

2

2015
ročník 67

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

9 177001 1232004 02

Cena 40 Kč

Milé čtenářky, milí čtenáři, v oblasti literárního života není dobrých zpráv nikdy dost. S velkou radostí jsem proto přijala zprávu o tom, že Praha získala titul Kreativní město literatury UNESCO. S radostí, ale zatím s ne tak zcela jasnou představou toho, co to Praze vlastně přinese. Jak bylo možné dozvědět se na konferenci pořádané k této příležitosti v Domě čtení Městské knihovny v Praze, která je jedním z mnoha partnerů, ale také koordinátorem celého projektu, tento titul zatím spíše pootevřel dveře k řadě projektů a možnostem případné spolupráce v současnosti jedenácti členských měst. Konkrétní pozitiva budou výsledkem usilovné práce navrhovatelů z řad literárních organizací, které se zavázaly k pravidelným schůzkám a stanovení společných priorit.

Pokud tento titul nabízí možnost dialogu, vzájemného inspirování se a spojení sil pražských organizací působících v literárním světě, pak i to už je samo o sobě velkým přínosem, čímž nechci jakkoliv bagatelizovat samotný titul.

Nezbývá než prozatím těmto organizacím poděkovat za jejich snahu a popřát jim neucházející odhodlání. Více informací o projektu nabízí webové stránky prahamestoliteratury.cz.

Tato slova v úvodu jsou mými prvními slovy na stránkách *Čtenáře*, a tak se prostřednictvím nich také trochu představuji. Za to, že jsem součástí časopisu s tak dlouhou tradicí (a nyní také s tak hezkými obálkami, které vznikly a budou vznikat z fotek soutěže *Knihovna jako obývací město – obce*), jsem velice ráda a těším se na vše, co nás společně čeká. Teď už se ale podívejme, co nás čeká v únorovém čísle. Domnívám se, že hned první článek týkající se rizik internetu je velice užitečný, a to proto, že se dnes z internetu stává natolik běžná věc, že někdy můžeme zapomenout také na jeho úskalí. Možnost vládnout internetem jde totiž ruku v ruce se zodpovědností.

Pokud by se vám ale nechtělo začínat takto poměrně vážným tématem, nalistujte si *Zápisky novozélandského knihovníka*. Jsem si jista, že vás pobaví a zaujmou tak jako mě.

A vůbec... at je pro vás čtení celého čísla přínosem a zábavou, to vám přeje

Zuzana Mračková

Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR vyhlásil šestý ročník akce **Březen – měsíc čtenářů**. Víťaznou aktivitou v rámci BMČ 2015 je, aby knihovny oceňovaly nejlepší čtenáře a našly svého *Čtenáře roku*. Letos se bude hledat nejlepší čtenář roku – **TÁTA**. Tátové-čtenáři musejí mít v tomto roce nezletilé děti, vlastnit průkazku do knihovny, kde si nejen půjčují dokumenty, ale také se například aktivně zapojí do činnosti své knihovny.

Pro rok 2015 byly ve spolupráci s Ligou otevřených mužů vydány knižní záložky s Milanem Caisem/Tata Bojs. V průběhu března budou vyhodnoceni nejlepší čtenáři nejen jednotlivých knihoven, ale také všech krajů a celostátní vítěz bude slavnostně představen v přímém přenosu České televize v rámci předávání cen Magnesia Litera 2015.

Bližší informace k BMČ viz <http://goo.gl/xV6tjG>.

Úřad pro ochranu osobních údajů vyhlásil u příležitosti *Dne ochrany osobních údajů* 28. ledna 2015 devátý ročník soutěže pro děti a mládež

Moje soukromí! Nekoukat, nešťourat! Děti mohou napsat povídku, úvahu, scénář, nebo mohou také příběh, který si vymyslí, sehrát, natočit na video, případně ztvárnit v podobě komiksu. Pro sečtější je možnost napsat referát na téma specifikované v podmínkách. Uzávěrka soutěže je **17. dubna 2015**.

Autoři nejlepšího zpracování budou pozváni do Prahy, kde jim bude slavnostně předáno ocenění a pro vítěze bude připraven zajímavý program. Více informací na <https://www.uouu.cz/soutez-moje-soukromi-nekoukat-nestourat/ds-2333/archiv=0&p1=2331>.

NEUŠLO NÁM

Po bezmála padesáti letech mohla široká veřejnost ve dnech 31. 1. a 1. 2. 2015 spatřit nejvzácnější knihu v České republice – **Kodex vyšehradský**, jehož cena se odhaduje na jednu miliardu korun. Bohatě iluminovaný a unikátní rukopis byl vytvořen nejspíše při příležitosti korunovace prvního českého krále Vratislava I. v roce 1086. Jedná se o nejstarší rukopisnou památku, která se pojí s českým prostředím. Vystavení KodeXu provázela nejpřísnější bezpečnostní opatření.

Rizika internetu a jejich prevence (nejen) v knihovnách

Moderní informační a komunikační technologie (ICT) podstatně zasahují do naší každodenní reality. Průběžné vzdělávání dětí i dospělých v této oblasti je nezbytností. Kromě základních uživatelských dovedností je třeba získat také informace o bezpečnostních rizicích. Rozumná prevence nás bezpochyby zatíží méně než pozdější řešení akutních problémů. Svoji roli ve vzdělávacím a výchovném působení, zvláště na děti, mohou sehrát také knihovny.

ZÁKLADEM PREVENCE JE VZDĚLÁVÁNÍ

Tématu bezpečného a zodpovědného užívání ICT, zejména internetu, bychom se měli věnovat nejen ve zmiňovaných knihovnách, ale především v rodinách a ve školách. Zkrátka tam, kde jsou vzdělávány a vychovávány děti.

Rodiče dětí školního věku mívají na komplexní prevenci bohužel málo času a energie. Neznají online rizika v plné šíři a nevědí, kde a jak se o nich poučit. Doufají, že zrovna jim se nic zlého nestane, dokud se problémy neobjeví v nejbližší rodině. Zájem o vzdělávání v dané oblasti naopak projevují profesionálové pracující s dětmi a mládeží. Pedagogové, sociální pracovníci či knihovníci vnímají rizikové chování dětí a mládeže v online světě (kyberprostoru) a přeneseně i v reálném světě jako rostoucí problém. Setkávají se totiž s důsledky takového chování u mnoha dětí.

Působení na děti je neefektivnější v mladším školním věku, kdy jsou ochotny naslouchat a zároveň jsou již zpravidla zdatnými uživateli ICT. V pozdějším věku vstupuje do hry vymezování se vůči autoritám a odmítání jejich mentorských rad, a v předškolním věku děti ještě nemají potřebné předpoklady k tomu, aby byly soustavně a cíleně poučovány o online rizicích. Avšak i tak malé dítě by mělo slyšet – nejlépe od rodičů –, jak se na internetu pohybovat a co dělat v případě, že se setká s nepřijemností, například s šokujícím obsahem (např. pornografií).

Jestliže rodiče s potomkem o problematice nemluví a zároveň mu silně omezují či zakazují přístup k počítači a internetu, mohou paradoxně přispět k tomu, že dítě nezíská včas správné návyky a nezbytnou dávku kritického myšlení. Navíc: bude-li mít – přes zákaz rodičů – v online světě nějaký problém, pravděpodobně se s ním nebude chtít rodičům svěřit. Vždyť přece porušilo jejich nařízení!

Základem prevence je tedy všeobecný přehled o problematice a dobrá komunikace dospělých s dětmi. Ve vztahu k dětem je třeba snažit se o rozumný a otevřený přístup. Striktní zákazy či de-

Z kapitoly Heslo jenom kamarádce?

klarovaný nezájem jsou na škodu. Uživatel ICT nemusí nutně disponovat hlubokými technickými znalostmi, aby dokázal zabránit škodám materiálním či duševním.

DOVEDNOSTI DIGITÁLNÍCH DOMORODCŮ

Děti zvládají taje ICT s nevídanou lehkostí, což někteří dospělí obdivují, jiní jsou zděšeni. Ne nadarmo je Mark Prensky již v roce 2001 nazval „digitálními domorodci“ (digital natives).¹ Internet vnímají jako součást svého života. S moderními technologiemi vyrůstají od narození. Autoři knihy *Bezpečnost dětí na Internetu* k chování dětí uvádějí: „Online, zejména díky mobilním telefonům s mobilním internetem, se stalo součástí offline. A vývoj napovídá tomu, že budeme online více a více. Dnešní mobilní telefony jsou kapacitou, výkonem a schopnostmi občas podstatně lepší než pár let staré počítače, na kterých doma používáme internet a píšeme e-maily.“²

Lidé zhruba ve věku nad 35 let, často rodiče dětí školního věku, mají oproti dětem nevýhodu v tom, že se do období prudkého rozvoje informačního prostředí nenarodili, ani v něm nevrůstali. Jejich zakořeněné modely chování mohou vést ke zvýšenému ohrožení rizikovými jevy jich samých i jejich dětí a svěřenců. Podle Prenskyho jsou „digitálními přistěhovalci“ (digital immigrants).

Počítačová a informační gramotnost českých dětí je na vysoké úrovni: na základě mezinárodního šetření ICILS³ 2013 čeští žáci dosáhli nejlepšího výsledku ze všech 19 zúčastněných zemí. To však neznamená, že se umí vyhnout problémům, případně je adekvátně řešit. Jedním z hlavních důvodů bývá fakt, že děti nemají dostatek životních zkušeností, aby spolehlivě odhadly důsledky svého chování v kyberprostoru, anebo předvíдалy zlý úmysl osoby, s níž přes internet komunikují. Děti jsou v online světě důvěřivé a bezprostřední, stejně tak jako v reálném. Samozřejmě velmi záleží na jejich věku, předchozích online zkušenostech atd. Avšak i mezi jednotlivými vrstevníky jsou značné rozdíly.

BALÍK RIZIK

Potenciálních, velmi rozmanitých nepříjemností a problémů číhá na uživatele ICT mnoho. Lze je rozčlenit například do následujících tematických okruhů:

- a) riziková komunikace,
- b) rizikový obsah, zveřejňování informací,
- c) počítačové hry a závislost,
- d) technická rizika,
- e) obchodování, platby a podvody,
- f) reklama, marketing a manipulace,
- g) ostatní.

V tomto článku popíšeme vybrané aspekty rizikové komunikace a rizikového obsahu, které mohou ovlivnit psychiku a vývoj dětí. Z aktuálního mezinárodního evropského výzkumu EU Kids Online vyplývá, že roste pravděpodobnost vystavení:

- nenávistným projevům (z 13 na 20 %),
- stránkám podporujícím anorexii, tzv. pro-ana webům (z 9 na 13 %),
- stránkám s obsahem nabádajícím k sebepoškození (ze 7 na 11 %),
- kyberšikaně (ze 7 na 12 %).⁴

1 PRENSKY, M. *Digital Natives, Digital Immigrants*. Markprensky.com [online], p. 2. MCB University Press, Prensky, 2001 [cit. 2014-02-03]. Dostupné z: <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf>

2 ECKERTOŮVÁ, L. a D. DOČEKAL. *Bezpečnost dětí na Internetu: rádce zodpovědného rodiče*, s. 21. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2013. ISBN 978-802-5138-045.

3 International Computer and Information Literacy Study, mezinárodní srovnávací projekt zaměřený na mapování reálných dovedností a schopností žáků v oblasti používání ICT

4 EU Kids Online: Findings, methods, recommendations. LIVINGSTONE, Sonia. *LSE, Media and Communications* [online]. London, UK, 2014 [cit. 2014-12-04]. Dostupné z: <http://sedesignunit.com/EUKidsOnline/>

RIZIKOVÁ KOMUNIKACE

Zejména při písemné komunikaci v online prostředí, například na sociální síti, nemůže uživatel v daném okamžiku s jistotou určit, s kým komunikuje, pokud se jeho protějšek rozhodne skrývat svou skutečnou identitu. Vytvořit virtuální identitu (obraz osobnosti na internetu) odlišnou od reálné identity je snadné. Dítě se stává obětí internetových agresorů zejména proto, že nedokáže včas odhalit motivaci, emoce a manipulační techniky svého protějšku.

Podle zjištění výzkumu EU Kids Online v roce 2011 komunikovalo 30 % dětí ve věku 9–16 let používajících internet s osobami, které v reálném světě nikdy neviděly, a 9 % tázaných dětí mělo s takovou osobou schůzku tváří v tvář.⁵ Český výzkum Centra prevence rizikové virtuální komunikace (PRVoK) Univerzity Palackého v Olomouci z roku 2014 vykazuje vyšší čísla: s neznámými lidmi přes internet komunikuje 54 % oslovených dětí. Na osobní schůzku s internetovým „přítelem“, pokud by o ni byly požádány, by šly děti ve 40 % případů (došlo ke zvýšení oproti roku 2013).⁶ Z uvedeného plyne, že české děti jsou vystaveny vyššímu riziku ve srovnání s evropským průměrem. Podle průzkumu PRVoK by tyto děti o popisovaném setkání řekly nejčastěji kamarádům nebo sourozencům do 18 let (přes 55 %), méně často rodičům (42 %), nejméně učitelům (3 %).

KYBERGROOMING

Kybergrooming je, zjednodušeně řečeno, lákání dětí na osobní schůzku. Agresor-kybergroomer se snaží vyvolat v oběti falešnou důvěru a přimět ji k setkání. Výsledkem může být sexuální zneužití oběti, fyzické násilí, zneužití oběti pro dětskou prostituci, k výrobě dětské pornografie apod. Jde tedy o psychickou manipulaci s využitím internetu, mobilních telefonů atp.

Agresor nejdříve osloví dítě s úmyslem navázat důvěrný vztah. Přátelská komunikace po určité době zpravidla přechází ve snahu získat jeho obnažené fotografie nebo videozáznam. Pokud je dítě agresorovi poskytně, poslouží posléze k vydírání a přinucení dítěte k osobní schůzce. Za poskytnutý obrazový materiál může agresor přislíbit úplatu nebo třeba kredit do mobilního telefonu. Vše probíhá v atmosféře intimity. Agresor dítě nabádá k zatajování komunikace a zachování důvěrnosti.

Odhalit zkušeného kybergroomera v počáteční fázi je pro dítě velmi obtížné, až nemožné. Zjištěnou podezřelou komunikací je nutno oznámit Policii ČR. Dítě však může okolnosti vztahu s agresorem tajit – ze studu, anebo proto, že si neuvědomuje závažnost situace.

Z kapitoly Máš strach? Komu to říct?

5 LIVINGSTONE, S., L. HADDON, A. GÖRZIG a K. ÓLAFSSON. *Risks and safety on the internet: The perspective of European children. Key Findings and Conclusions*. p. 26. London: LSE: EU Kids Online, 2011. Dostupné z: www.eukidsonline.net

6 KOPECKÝ, K. a M. KOŽÍŠEK. *Výzkum rizikového chování českých dětí v prostředí internetu 2013*. Olomouc: Centrum prevence rizikové virtuální komunikace Univerzity Palackého v Olomouci, 2013. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz>

KYBERŠIKANA

Kyberšikana je šikana realizovaná především prostřednictvím mobilních telefonů a internetu. Problém kyberšikany se netýká jen dětí, ačkoli se o ní v souvislosti s mladými lidmi nejčastěji hovoří. Bývá provázána s klasickou šikanou, zejména školní. Při srovnání obou forem nalezneme podobné příčiny i důsledky, avšak kyberšikana přináší nové prvky:

- *anonymita*: skutečnou totožnost agresora nemusí oběť nikdy poznat; agresorem může být i zcela neznámá osoba, která si oběť vybrala náhodně,
- *nezávislost na místě a čase*: není nutné fyzické setkání oběti s agresorem; kyberšikana může probíhat v kyberprostoru 24 hodin denně; oběť se nemůže uchýlit do bezpečí určitého místa, například domů – i zde ji dostihnou elektronické prostředky, pokud se od nich oběť zcela neizoluje,
- *proměna agresora i oběti*: oběti již nejsou například slabší děti jako v případě klasické šikany, ale kdokoli – fyzická síla zde nehraje žádnou roli,
- *pro pobavení kohokoli*: kyberšikana v online prostředí má předem zaručeno široké publikum,
- *obtížná kontrola a rychlé šíření*: kyberšikana je obtížně rozpoznatelná – chybí fyzické známky týrání oběti, jako jsou modřiny, poničené osobní věci či chybějící peníze.⁷

Obvykle jde o verbální útoky, obtěžování prostřednictvím prozvánění a vyhrožování či zastrašování; rozesílání agresivních textových zpráv, e-mailů či vzkazů přes sociální sítě. Jsou vytvářeny falešné profily oběti na sociálních sítích, kde oběť vystupuje například v roli poskytovatele sexuálních služeb nebo se velmi hrubě vyjadřuje ke svému okolí. Veřejně jsou šířeny zesměšňující obrazové materiály pořízené záměrně i náhodně. V případě záznamu na mobilní telefon je zveřejnění a šíření materiálu rychlé a snadné. Proces je pro oběť skutečně traumatizující. Kyberšikana skončila již nejednou sebevraždou oběti.

SEXTING

Pojem sexting je složeninou slov „sex“ a „texting“. Označuje zasílání elektronických zpráv (sms, mms, e-mailů atd.) či sdílení vlastního obrazového materiálu s erotickým a sexuálním podtextem. Z českého průzkumu E-Bezpečí PRVoK 2013 vyplynulo, že 75,3 % oslovených dětí považuje takovéto jednání za riskantní, ale 7,2 % dětí již umístilo na internet svou sexuálně laděnou, obnaženou

Z kapitoly Ze šoku se dá vykecat!

- 7 *Kyberšikana a její prevence: příručka pro učitele* [online], s. 16. 1. vyd. Editor Aleš Kavalír. Plzeň: Pro město Plzeň zpracovala společnost Člověk v tísni, pobočka Plzeň, 2009. [cit. 2014-02-10]. ISBN 978-80-86961-78-1.
- 8 INTERNET WATCH FOUNDATION. *Young people are warned they may lose control over their images and videos once they are uploaded online*. *Internet Watch Foundation.org.uk* [online]. 22. 10. 2012 [cit. 2014-02-16]. Dostupné z: <https://www.iwf.org.uk/about-iwf/news/post/334-young-people-are-warned-they-may-lose-control-over-their-images-and-videos-once-they-are-uploaded-online>

fotografii či video, a 8,9 % respondentů takový materiál přes internet či mobilní telefon někomu poslalo. Zpráva britské organizace Internet Watch Foundation uvádí, že až 88 % sexuálně či jinak citlivých obrázků nebo videí je staženo z původního zdroje, například z veřejných úložišť dat či sociálních sítí, a zveřejněno na jiných webech (tzv. parasite websites), často pornografických.⁸ Provozovatelé parazitních stránek mohou být neznámí, není tedy koho žádat o odstranění uvedených materiálů.

Dětem je třeba předkládat konkrétní kazuistiku, která ilustruje následky takového chování. Většina dětí rizika zná, přesto své odhalené fotografie rozesílá či zveřejňuje. Jako důvody uvádí zábavu, poskytnutí obrázku partnerovi, který jej chtěl, apod. Hrozbou v tomto případě je, že se aktéři posléze mohou stát obětí kyberšikany, vydírání, anebo narazí na potíže v budoucnu, například při hledání zaměstnání.

RIZIKOVÝ OBSAH

Rizikem mohou být například informace, které uživatelé o sobě a svých blízkých zveřejňují a které mají povahu citlivých dat či intimního materiálu. Mírnějším důsledkem bývá poškozená reputace. Zesměšňující videa z večírků či opilecké excesy jim mohou způsobit problémy ve škole, omezit je při hledání zaměstnání, nebo dokonce zapříčinit kyberšikanu. Média i odborníci se věnují mj. problematice zveřejňování fotografií dětí vlastními rodiči, zejména ve spojení s identifikačními údaji.

Uživatelé internetu shromažďují obrazový materiál především na internetových úložištích s veřejným přístupem a na sociálních sítích. Zde je možnost nastavení soukromí, avšak pozornost mu věnují jen někteří, protože jde o proces složitý a zdlouhavý. A například maminky příliš nepředpokládají, že by jimi zveřejněné fotografie miminek mohly být zneužity. Policie ČR je však jiného názoru.

PORNOGRAFIE

Jiným druhem rizika je sledování rizikového obsahu, například násilného či pornografického. Vždy je třeba mít na paměti věkovou přiměřenost jakéhokoli obsahu. Rodiče či pedagogové mají možnosti a technické prostředky k ochraně dětí před nevhodným či nelegálním obsahem (dále „závadovým obsahem“). V případě dětí staršího školního věku tyto prostředky selhávají. Mladí lidé se přirozeně zajímají o sexuální tematiku a obcházejí rodičovská omezení. Ve sledování závadového obsahu a jeho šíření dětem brání většinou jen vlastní stud a výchovné působení blízkých dospělých. Z hlediska zákona postačuje, když pornografické webové stránky předchází upozornění o nevhodnosti do 18 let. Děti tedy od onoho obsahu dělí jeden klik na nápis „OK“. Za nezákonnou je považována například deviantní pornografie (tzn. zobrazení praktik a úchylek, které se v běžném sexuálním životě v dané kultuře nevyskytují, např. zoofilie). Je vysoká šance, že libovolný uživatel internetu na takový obsah jednou narazí. Malé děti se dostávají k pornografii na internetu většinou náhodně.

SEBEPOŠKOZOVÁNÍ

Na internetu se lze setkat se zveřejňováním reálných záběrů sebevražd, ale také s avizováním úmyslu ji spáchat. Podobné informace dítě poskytuje zpravidla ve chvíli, kdy není rozhodnuto svůj čin dokonat. Je vhodné zjistit příčinu jeho chování a poskytnout mu oporu. Děti a mladistvé je třeba s uvedeným jevem citlivě seznámit a sdělit jim, že lhostejnost k podobným promluvám může mít neblahé důsledky. V případě setkání se zmiňovanými vyjádřeními na internetu by se děti měly obrátit na důvěryhodné dospělé osoby a na znepokojivý fakt upozornit. Poučení dospělí by pak měli autora vyjádření kontaktovat a zjistit více, případně se rovnou obrátit s žádostí o radu na odborníky, například školního psychologa nebo pracovníka pedagogicko-psychologické poradny.

Sebeпоškozování na internetu lze nalézt také ve formě tzv. „pro-ana“ blogů a webových stránek dívek, které se snaží hubnout nezdravým a nebezpečným způsobem a sdílí zkušenosti s ostatními, podobně postiženými.

EXTREMISMUS A NÁSILÍ

Změna identity člověka na internetu může kompenzovat jeho nízké sebevědomí v reálném světě. Slabší osobnost, která se v reálném světě cítí neúspěšně, může v online světě sklouznout k hledání náhrady skutečného uznání. Pomáhá k tomu anonymita, s níž vystupuje jako někdo jiný, silnější a schopnější. Takové osobnosti mohou být náchylnější k vyhledávání zájmových skupin extremistického charakteru.

Česká republika má potíže s odstraňováním extremistických webových stránek, které jsou sice psány v českém jazyce, ale uloženy na serverech v USA. Ačkoli se Policie ČR zabývá podněty znepokojených občanů ČR, často nelze dosáhnout odstranění sporných materiálů z důvodu ochrany svobody slova ve Spojených státech.

U zobrazovaného násilí záleží mj. na jeho charakteru a zasazení do kontextu. Hrubé, samoučelné a beztrestné násilí může na mladého diváka negativně působit. Predisponované dítě přejímá model chování za svůj a v případě konfliktní situace má tendenci ji řešit silou, agresivním způsobem. Naopak u dítěte přecitlivělého může dojít k přehnaným obavám o zdraví či život svůj i svých blízkých.

Děti by měly být upozorněny na riziko setkání s násilným obsahem a poučeny, jak reagovat. Obvykle se doporučuje vypnout monitor a svěřit se s nepřijemným zážitkem dospělému. V případě internetu lze preventivně využít systémů rodičovské kontroly a například filtrovat obsah na domácím počítači. Nelze však zabránit kontaktu s šokujícím obsahem mimo domov – na počítači nebo mobilním telefonu u kamarádů apod. Vždy je třeba mít na paměti, že různé děti vykazují různou míru citlivosti a odolnosti vůči závadovému obsahu.

Výše uvedený výčet zdaleka není vyčerpávající, pouze naznačuje rozsah problematiky. Pro ochranu dětí a mladistvých před rizikovými jevy v kyberprostoru je důležité, aby se přiměřeně a včas s riziky seznamovali. Knihovna, jako místo společenského setkávání, může vhodně doplnit a podpořit snahu škol i rodin. Kromě poskytování a doporučování vhodné literatury a náležitě péče o vlastní výpočetní techniku s přístupem na internet může také například pořádat besedy pro děti i dospělé, tematické výstavy a soutěže, promítat vzdělávací filmy nebo podpořit zapojení místní komunity do aktivit kolem *Dne bezpečnějšího internetu* – kampaně, která probíhá každoročně v únoru.

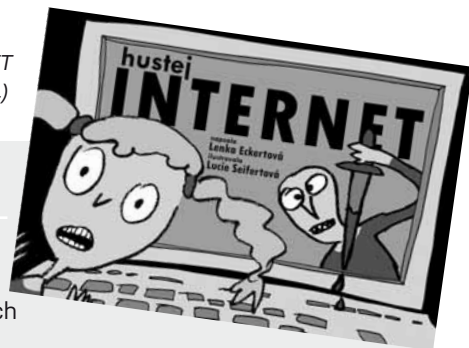
Ilustrace **LUCIE SEIFERTOVÁ** z knihy *Hustej INTERNET*
(Nakladatelství Petr Prchal 2014)

Lenka Eckertová

se věnuje popularizaci tématu online rizik, v současné době zejména mezi dětmi mladšího školního věku, prostřednictvím interaktivních besed s názvem *Kyberčuně v hustém internetu*.

Je autorkou publikace *Bezpečnost dětí na Internetu* (Computer Press 2013, spoluautor D. Dočekal) a dětské knihy *Hustej INTERNET* (Nakladatelství Petr Prchal 2014, ilustrace L. Seifertová).

Několik let pracovala v neziskové organizaci *Národní centrum bezpečnějšího internetu*. Dlouhodobě působí v oblasti obsahu, marketingu a komunikace na internetu. Zajímá ji také problematika nadaných dětí, jejich vzdělávání a výchovy. Více informací lze nalézt na www.hustejinternet.cz.

Možnosti rozvoje venkovských knihoven v Evropských fondech 2014–2020

Jednotlivá ministerstva spravující dotace z Evropské unie připravují na začátku roku 2015 první výzvy, které umožní českým subjektům čerpat finance z Evropských fondů. Oproti předcházejícímu období let 2007–2013 vytyčila Evropská komise pro období 2014–2020 tři hlavní směry: regionální konkurenceschopnost, environmentální udržitelnost a snížení sociálních a ekonomických disparit. Celkové směřování toku investic do socioekonomického rozvoje v ČR bude spravováno prostřednictvím deseti operačních programů v gesci jednotlivých ministerstev.¹

Důležitým aspektem je důraz, který je kladen na územní dimenzi v regionálním rozvoji. Specifické pro toto programové období je zohledňování výzev podle typologie území, například dimenze pro rozvoj venkova, dimenze pro rozvoj měst, dimenze pro řešení sociálního začleňování apod.² Lapidárně řečeno: zájem je dostat evropské finance i do malých obcí a podpořit tak lokální subjekty a místní rozvoj. Tato premisa přináší příležitost pro veřejné knihovny, které jsou v malých obcích často jediným partnerem, který dokáže realizovat projekty na podporu celoživotního vzdělávání, rozvoje čtenářské a počítačové gramotnosti a slouží jako komunitní informační centrum v obci. Otevírá se tak příležitost, kdy veřejné knihovny budou moci získat finance na rozvoj své činnosti směrem k naplňování devátého a desátého cíle *Koncepce rozvoje knihoven na léta 2011–2015*, které podporují úlohu knihoven jako přirozených center rozvoje občanských komunit a center celoživotního učení.³

Hlavním dotačním titulem, který je relevantní pro veřejné knihovny, je Operační program Zaměstnanost⁴, jenž si klade jako jeden z cílů zvýšit zapojení lokálních aktérů do řešení problémů nezaměstnanosti a sociálního začleňování ve venkovských oblastech. Aktivita, které za tímto účelem budou podporovány, jsou například: vzdělávání venkovského obyvatelstva v oblastech relevantních pro zvýšení lokální zaměstnanosti a poradenství pro získání zaměstnání; podpora sociálního začleňování osob sociálně vyloučených či sociálním vyloučením ohrožených prostřednictvím aktivit zaměřených na prevenci sociálního vyloučení osob; podpora prarodinných opatření obcí a dalších aktérů na místní úrovni a základní schopnosti v oblasti vědy a technologií a schopnost práce s digitálními technologiemi; podpora spolupráce aktérů na místní úrovni při řešení lokální nezaměstnanosti, zjišťování potřeb lokálních zaměstnavatelů aj.

Řada knihoven má již se sociálně-vzdělávacími aktivitami letité zkušenosti (např. Knihovna Dr. E. Bořického v Milíně, knihovna v Trmčicích, knihovna ve Vsetíně), jiné knihovny teprve začínají. Napříč celou Českou republikou ale nalezneme knihovny, které se ujímají role komunitních vzdělávacích a informačních center a nabízejí různé další aktivity – od doučování pro sociálně hendikepované děti přes kurzy finanční a počítačové gramotnosti, vzdělávání žen na rodičovské dovolené, job kluby, mateřská centra až po pracovní poradenství aj. Nyní bude možné všechny tyto aktivity finančně podporovat prostřednictvím evropských dotací.

- 1 <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/2014-2020/Operacni-programy>
- 2 <http://www.mmr.cz/cs/Podpora-regionu-a-cestovni-ruch/Regionalni-politika/Uzemni-dimenze-2014-2020>
- 3 http://www.mkcr.cz/assets/literatura-a-knihovny/Koncepce_rozvoje_knihoven_2011-2015.pdf
- 4 <http://www.esfcr.cz/file/8939/>

Klíčová otázka pro řadu knihoven tedy je: kde a kdy žádat? Jedním z důležitých partnerů bude v příštím období knihovnam místní akční skupina. Tyto registrované a certifikované spolky fungují jako malé místní grantové agentury, které vypisují malé výzvy pro organizace a aktivity v místě působnosti. V ČR je registrováno cca 170 místních akčních skupin⁵ a knihovna se může stát nejen příjemcem dotace, ale i členem spolku. Místní akční skupiny budou vypisovat výzvy podle vlastních strategických dokumentů, a pokud si identifikovaly potřebu rozvoje v sociální oblasti, pak je možné, že knihovna se svým projektem uspěje. Každopádně je důležité kontaktovat manažera místní akční skupiny, na jejímž území se knihovna nachází,⁶ a představit své vize. Druhou možností bude sledovat výzvy přímo Operačního programu Zaměstnanost, které spravuje Ministerstvo práce a sociálních věcí. Zde bude možné se hlásit do individuálních projektů. Dobrým doporučením pro knihovny je spojovat se do výzev a psát projekty společně pro větší území. Na

rozdíle od dotací místních akčních skupin, které budou objemově menší, budou dotace z MPSV v rádech několika milionů, což může být u menších knihoven problém ohledně profinancování a managementu celého projektu. Výzvy k předkládání projektů lze očekávat v druhé půli roku 2015.⁷

Za účelem podpořit status knihoven před donory probíhá v únoru letošního roku výzkum mezi knihovnami, který zmapuje dosavadní vzdělávací a komunitní praxe. Výzkum představí, s jakými cílovými skupinami, které jsou nejvíce ohrožené sociálním vyloučením a chudobou, knihovny pracují a jak. Z vybraných příkladů dobré praxe se tak stane inspirace jak pro knihovny, tak pro místní akční skupiny a další donory, kteří díky výzkumu získají důkaz o nezastupitelné roli knihoven v rozvoji měst a obcí. Výzkum pořádá Centrum občanského vzdělávání ve spolupráci se SKIP ČR a Úřadem vlády ČR (Agentura pro sociální začleňování).

PETR ČÁP cap.petr@vlada.cz

- 5 <http://nsmascr.cz/>
- 6 <http://database.nsmascr.cz/fsmapa?iframe=true&width=100%&height=100%>
- 7 <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Kalendar-akci?t=4#Tabs>

Kritéria pro Biblioweb aneb Jak to vidí komise?

Soutěž Biblioweb je vyhlašována za podpory Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR již od roku 2000 a od roku 2007 také pod záštitou Asociace krajů České republiky. Zakládajícím členem Bibliowebu a jediným stoprocentním účastníkem všech hodnotících komisí je Ing. Aleš Brožek. Také si většina z nás jistě pamatuje jeho vystoupení na konferencích Knihovny současnosti v Seči, kde nás seznamoval s výsledky jednotlivých ročníků Bibliowebu. Právě díky němu se soutěž stala významným počinem v našem oboru.

Komise pro Biblioweb 2014, která zasedala ve složení Ing. Aleš Brožek (Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem), Mgr. Andrea Fojtů (Ústav výpočetní techniky Univerzity Karlovy v Praze), Stanislava Kavanová (Městská knihovna v Jevíčku), Ing. Jan Kaňka (Krajská

knihovna Františka Bartoše ve Zlíně), Mgr. Radek Pavlíček (TyfloCentrum Brno, o. p. s.) a Ing. Pavel Cimbálník (Městská knihovna v Přerově), došla k závěru, že je nutné pro další ročníky této soutěže upravit hodnotící kritéria odpovídající novým trendům a podmínkám

webů českých knihoven. Na konci roku 2014 se uskutečnilo několik jednání členů této komise, z nichž nakonec vzešla úprava původních kritérií, která bude uplatňována pro Biblioweb 2015. Příspěvek volně navazuje na článek *Biblioweb aneb Kudy vede cesta k vítězství*, uveřejněný ve Čtenáři č. 1/2013, jehož autorkou je Mgr. Andrea Fojtů.

Úvodem si dovolím malou statistickou vsuvku. Biblioweb 2014 byl již 15. ročníkem, měl tedy půlkulaté výročí. Celkem se za dobu konání soutěže podle hodnotících zpráv zúčastnilo 577 knihoven, což čistě statisticky představuje 38 knihoven na každý ročník. Je to hodně, nebo málo? Nejvíce ocenění v různých kategoriích získaly Městská knihovna v Ústí nad Orlicí (8x), Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně (6x), Městská knihovna Česká Třebová (6x) a Městská knihovna Jevíčko (3x). Zcela nepochybně si tyto knihovny svá ocenění zasloužily. Sám jsem se o tom při hodnocení Bibliowebu 2014 přesvědčil.

Není však toto jedním z důvodů, proč se některé knihovny soutěže neúčastní, jestliže vyhrávají stále dokola stejné knihovny (ačkoli si to právem zaslouží)? Není také tím důvodem stále se opakující složení hodnotící komise? Nebylo by vhodné komisi pravidelně obměňovat, jako je tomu například v grantových komisích VISK? Nebo ji rozšířit o více členů, například z řad oceněných knihoven z minulých ročníků nebo z řad odborníků? O těchto a dalších připomínkách jednalo předsednictvo výkonného výboru SKIP (PVV SKIP) na svém zasedání 10. prosince 2014 a doporučilo upravit některé podmínky soutěže Biblioweb a jejího hodnocení. **Komise pro Biblioweb 2015 navrhla následující úpravu těchto podmínek:**

1. Vítězná knihovna se může přihlásit do dalšího ročníku Bibliowebu, ale bude muset specifikovat, co se na jejích stránkách za uplynulý rok významného změnilo, aby je bylo možné posuzovat jako stránky nové, nebo jak byly tyto stránky vylepšeny.
2. Kritéria hodnocení *Blind Friendly web* budou zachována včetně jejich váhy v rámci

ostatních kritérií, všechna kritéria budou tedy váhově rovnocenná.

3. Každý rok je možné podat návrhy na členství v komisi nebo se do ní osobně přihlásit. PVV SKIP každý rok návrhy potvrdí a schválí členy komise.

Hodnotící komise se zabývala i opačnou stránkou kvality webů českých knihoven, a to, jakým způsobem prezentovat nejzávažnější chyby a nedostatky při jejich tvorbě s ukázkou konkrétních příkladů. Cílem by mělo být vytvoření přehledu nejhorších a nejlepších příkladů (worst and best practices) a na nich prezentovat, co je chybné a naopak: jak by to mělo být správně. Tak si budou moci všichni zájemci ověřit, zda jejich weby některé ze závažných chyb neobsahují, a případně zjistit, jak jim předejít. Nechme se překvapit, jak se tyto nové podmínky a záměry projeví v účasti knihoven v dalších ročnících soutěže a na konečném pořadí přihlášených webových stránek českých knihoven.

Hodnotící kritéria Biblioweb 2015

A) Obsah stránek (0–8 bodů)

Základní hodnotící kritérium navržené k otestování existence primárních informací by mělo sloužit také jako první filtr k dalšímu hodnocení, aby komise zbytečně neposuzovala takové weby, které základní informace postrádají nebo k nim nenabízejí jednoznačný přístup. Mezi tyto základní požadavky patří kontaktní informace, ceník, provozní doba, aktuální informace z dění knihovny, archiv starých zpráv nebo viditelné a na první pohled srozumitelné odkazy na ně nebo informace o zřizovateli.

Webové stránky by měly obsahovat převážně referenční informace a působit dojmem informačního nástroje. Měly by mít také vhodně ošetřena chybová hlášení při zadání špatného odkazu na neexistující stránku na webu knihovny. Důležitá je rovněž existence on-line katalogu s možností vyhledávání. Je jasné, že ne každá knihovna, a to zejména ta menší, může vlastnit plnohodnotný on-line katalog. Tato knihovna by měla mít na svém webu uveřejněn

minimálně seznam dostupných knihovnických dokumentů, například v HTML formátu nebo excelovské tabulce.

B) Aktuálnost stránek (0–6 bodů)

Aktuálnost stránek je velmi důležitým parametrem každého informačního webu. „Není nic staršího než včerejší noviny,“ prohlásil Karel Čapek a není tomu jinak ani u www stránek (i když ne v absolutním slova smyslu). Kritéria hodnocení aktuálnosti stránek se zaměřují hlavně na existenci indikátorů stáří jednotlivých zveřejňovaných informací a na to, zda propagují aktuální akce. Kontrolována je rovněž aktuálnost interních a externích odkazů na další www stránky.

C) Design stránek (0–12 bodů)

Na designu webových stránek velmi záleží. Pěkný, zajímavý a hlavně přehledný web je to, co chce každá knihovna nabídnout svým uživatelům. Web s jednoduchou grafikou, ale přehlednými odkazy je však pro uživatele vždy přínosnější než graficky výperkovaný web se špatnou strukturou, kde je problém cokoliv najít. Kategorie se tedy zaměřuje na designovou podobu webů knihoven ve smyslu dostupnosti informací, mezi něž patří přístup k on-line katalogu, kontaktním informacím, přehledu nabízených služeb, ceníku, mapě stránek, možnostem vyhledávání v obsahu webových stránek a celkovému rozmístění ovládacích prvků na stránkách. Každý návštěvník webových stránek knihovny by měl mít jednoznačný přehled, kde se ve struktuře webu nachází, jak se dostane k dalším informacím a zda jsou navigační nástroje na všech stránkách stejné a zároveň na všech stránkách dostupné.

D) Komunikace s uživateli, zpětná vazba (0–11 bodů)

Kritérium komunikace s uživateli hodnotí, jakým způsobem může návštěvník www stránek komunikovat s pracovníky knihovny a jaké komunikační kanály jednotlivé weby podporují. Zjišťovány jsou základní informační údaje knihovny, mezi něž patří název, adresa, výpůjční doba, kontakty nebo třeba mapa cesty do knihovny, přičemž podstatná je jejich dostupnost. Dále jsou posuzovány uživatelské komu-

nikační nástroje využívající například kontaktní formuláře, podporu RSS nebo odběr novin prostřednictvím e-mailu, podporu Instant Messaging systémů (IMS) nebo některé ze sociálních sítí. Není nutné, aby knihovna využívala absolutně všechny dostupné IMS nebo sociální sítě, ale předpokládá se, že bude mít do svých informačních systémů implementováno alespoň některou z těch nejpoužívanějších. V neposlední řadě je také zjišťován stav cizojazyčných verzí webu knihovny a jeho rozsah. Rozdílná úroveň jazykových mutací je očekávána u odborných a velkých veřejných knihoven a jiná u knihoven malých obecních.

E) Bonusová kategorie (0–8 bodů)

Bonusová kategorie je zcela nové hodnotící kritérium, které má vyzdvihnout stále ještě nepříliš běžné informace na webech knihoven. Pro uživatele jsou zcela jistě přínosné informace typu *Jak najít knihu?*, *Poprvé v knihovně* nebo klasické *Dotazy a odpovědi (FAQ)*. Návštěvníci knihoven také ocení fotografie pracovníků knihovny u kontaktních údajů, díky nimž pak vědí, s kým komunikují, a celá komunikace již není tak neosobní. Nicméně je zde samozřejmě nutné dbát na ochranu osobních údajů a ke zveřejnění fotografií zaměstnanců mít jejich souhlas. Posuzováno je také získávání zpětné vazby od uživatelů prostřednictvím dotazníků nebo anket. Důležitým parametrem je také dostupnost a umístění vyhledávacího pole on-line katalogu knihovny nebo přímý přístup ke čtenářskému kontu. Novým kritériem v této kategorii je hodnocení přístupu k informacím na www stránkách prostřednictvím mobilních zařízení, tabletů a chytrých telefonů, a také to, jakým způsobem je podporován responzivní design pro jednotlivé typy zařízení.

F) Sympatie komise (0–5 bodů)

Nové hodnotící kritérium sloužící k subjektivnímu ohodnocení webu bude reflektovat zajímavé grafické zpracování webu, netradiční způsoby komunikace s uživateli nebo nové, inspirativní nápady webových služeb, například dětský web. Hodnocen bude celkový dojem webové prezentace knihovny i v případě, že nesplní některá kritéria mimo těch základních,

uvedených v bodě A), která jsou primární a v podstatě povinná.

G) Přístupnost stránek pro těžce zrakově postižené uživatele (0–10 bodů)

Standardní kritérium přístupnosti stránek pro zrakově handicapované uživatele podle **Pravidel přístupnosti** dostupných na internetové adrese MV ČR – www.mvcr.cz/clanek/vyhlasaka-64-2008-sb-o-forme-uverejnovani-informaci-souvisejicich-s-vykonem-verejne-spravy-prostrednictvim-webovych-stranek-pro-osoby-sezdravotnim-postizenim-vyhlasaka-o-pristupnosti-10.aspx a **WCAG 2.0** – www.blindfriendly.cz/wcag20. Toto hodnocení je velmi specifické a musí jej provést člen komise, který má praktické zkušenosti s těmito pravidly. Tou pravou osobou je Mgr. Radek Pavlíček ze společnosti TyfloCentrum Brno, o. p. s., který se svým týmem zrakově postižených uživatelů provede detailní kontrolu reálné přístupnosti webových stránek jednotlivých knihoven.

To znamená, že je testován nejen soulad s některou z metodik přístupnosti, ale je provedeno i uživatelské testování a tím ověřeno, zda je web skutečně přístupný pro uživatele s handicapem. Podrobný popis jednotlivých pravidel by vydal na samostatný článek, či dokonce seriál. Zájemce o tematiku přístupnosti si proto dovoluji odkázat na výše uvedené metodiky či na blog POSLEPU (www.poslepu.cz), který se přístupnosti soustavně věnuje. Ve Čtenáři číslo 7–8/2010 vyšel od Mgr. Radka Pavlíčka článek **ROVNÝ PŘÍSTUP: Projekt Blind Friendly Web – přístupnost webu opravdu pro každého** zabývající se touto tematikou.

H) Celková koncepce webu (0–5 bodů)

Málokterá z knihoven má zpracovánu koncepci webu a směr jeho budoucího vývoje. Kritérium je zaměřeno na posouzení, jakým způsobem jsou zapracovány jednotlivé cíle a poslání webu, jak se předpokládáné záměry kryjí s vlastní

strukturou celého webu. Hodnoceno je rovněž, jakým způsobem je specifikována představa o budoucnosti celého webu knihovny včetně analýzy, komu je web určen.

I) Test reakce na dotazy (0–3 body)

Test reakce na dotazy je také zcela nové kritérium zaměřené na otestování doby a kvality odpovědi na vznesený dotaz. Na informační kontakt každého hodnoceného webu v soutěži, který splní hlavní kritéria A), bude v jejím průběhu zaslán jednoduchý dotaz a bude vyhodnocena doba, za jakou přijde odpověď, a zda tato odpověď bude na dotaz reagovat kvalifikovaně. Hodnocen bude i celkový dojem z vlastní komunikace. Sami jsme zvědaví, jak budou jednotlivé knihovny na dotazy odpovídat.

Hodnocení webů přihlášených do soutěže Biblioweb 2015 probíhá dvoukolově. V prvním kole je posuzováno splnění základních obsahových kritérií A) a je proveden i zkrácený test Pravidel přístupnosti. Toto hodnocení určí účastníky soutěže, kteří se svými weby postoupí do dalšího kola, kde jsou již hodnocena kritéria B) až I). Každé hodnotící kritérium má stanovený maximální počet bodů, které je možné získat. Od každého člena komise může přihlášený web obdržet maximálně 68 bodů. Po ukončení bodování jsou hodnocení všech porotců sečtena a výsledky seřazeny sestupně od nejlepších po ty nejhorší a jsou vyhodnoceni vítězové jednotlivých kategorií Bibliowebu 2015.

Přejeme všem přihlášeným knihovnám hodně úspěchů a doufáme, že se počet hodnocených webů v dalších letech rozšíří, i když to bude znamenat větší časovou zátěž pro hodnotitelskou komisi.

Za hodnotící komisi Biblioweb 2015 zpracoval

PAVEL CIMBÁLŇÍK

reditel@knihovnaprEROV.cz

Na konci ledna vyhlásil SKIP ČR již 16. ročník soutěže o nejlepší knihovnické www stránky BIBLIOWEB 2015. Porota stránky vyhodnotí v dnech od 18. 2. až 9. 3. 2015 a slavnostní vyhlášení výsledků proběhne na konferenci ISSS 2015 (Internet ve statní správě a samosprávě) v Hradci Králové dne 13. dubna 2015, kde budou také předány ceny soutěže o nejlepší internetovou stránku obce „Zlatý erb“.

Etnologický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., a jeho knihovny

Jak vyplývá z názvu příspěvku, je v Etnologickém ústavu AV ČR, v. v. i., (dále jen EÚ AV ČR) knihoven více, než je v jedné instituci obvyklé – a to hned tři (Knihovna EÚ AV ČR – Na Florenci 3, Praha 1; Knihovna EÚ AV ČR, pracoviště Brno – Veverí 97 a Knihovna Kabinetu hudební historie EÚ AV ČR – Puškinovo nám. 9, Praha 6). Jedná se o zcela samostatné knihovny, které úzce spolupracují. Jejich individuální postavení je dáno především historickým vývojem ústavu.

Počátky EÚ AV ČR sahají do roku 1905, kdy byly v rámci projektu *Das Volkslied in Österreich. Volkspoesie und Volksmusik den in Österreich lebenden Völker* založeny pracovní výbory pro sběr a vydávání lidových písní. Dva pro sběr, zpracování a vydávání lidových písní v Čechách a na Moravě a dva pro německou píseň v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. V roce 1919 se všechny pracovní výbory spojily do nové instituce – Státního ústavu pro lidovou píseň (dále jen SÚLP). Jeho hlavním cílem bylo nejen sbírat, vydávat a zpracovávat lidovou hudbu, písně i tance na území Československa, ale také je vědecky zkoumat. V roce 1952, kdy byla založena Československá akademie věd, se přeměnil SÚLP na Kabinet pro lidovou píseň a zároveň vznikl i Kabinet pro národopis. Jejich sloučením v roce 1954 vznikl Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV (dále jen ÚEF ČSAV), přejmenovaný v roce 1999 na Etnologický ústav AV ČR. Od samého počátku existence EÚ AV ČR až do současnosti stála vedle sebe dvě pracoviště – pražské a brněnské. V roce 2003 se součástí EÚ AV ČR stal Ústav pro hudební vědu AV ČR.

EÚ AV ČR je vědeckým pracovištěm zaměřeným na základní i aplikovaný výzkum v oboru etnologie a v příbuzných vědeckých disciplínách (zejména etnografie, folkloristika, sociální a kulturní antropologie), a také na pramenný výzkum v oblasti historie české a evropské hudební kultury. V současnosti je ústav tvořen čtyřmi badatelskými odděleními (historická etnologie, etnická studia, etnomuzikologie a hudební historie) a střediskem vědeckých informací. Obdobnou strukturu (v menším pracovním ob-

Kramářský tisk

sažení) zachovává i brněnské pracoviště, které se orientuje především na oblast Moravy a Slezska.

Knihovna EÚ AV ČR Na Florenci 3, Praha 1

Středisko vědeckých informací EÚ AV ČR (dále jen SVI) je odborné oddělení, ve kterém jsou uloženy rozsáhlé dokumentační a archivní sbírky (foto- a fonodokumenty, výsledky výzkumných záměrů, kresby, plánové dokumentace, významné rukopisy, osobní fondy apod.). Jejich bohatá vypovídací hodnota spolu s hod-

notou historickou řadí tyto sbírky k nejvýznamnějším pramenným základnám vědecké práce v oblasti národopisu na území ČR. Dokumentační sbírky, jejichž počátky sahají až do 1. poloviny 19. století, vznikaly díky organizované sběratelské činnosti a terénním výzkumům. Tyto fondy jsou dále rozšiřovány vlastními výzkumy. Nemalá část novějších sbírek pochází od amatérských sběratelů, z darů a samozřejmě také z nákupů.

Hlavním úkolem SVI je zajišťování informačního servisu nejen pro pracovníky ústavu, ale rovněž mimoústavním zájemcům. Mimořádná pozornost je proto věnována odbornému zpracovávání fondů, a tím i jejich zpřístupňování.

V rámci SVI byla až do konce 90. let minulého století kontinuálně zpracovávána Česká národopisná bibliografie a součástí oddělení je i vědecká knihovna.

O vzniku knihovny neexistují žádné přímé doklady. Na základě předpokladu, vycházejícího z razítek v knihách, však v určité podobě knihovna existovala již v SÚLP, tedy přibližně od 20. let 20. století. Některé knihy obsahují dokonce razítka Českého pracovního výboru pro lidovou píseň v Čechách, což teoreticky posunuje počátky knihovny až k roku 1905. Fond byl samozřejmě rozšiřován pod hlavičkou Kabinetu pro lidovou píseň. Kabinet pro národopis měl pravděpodobně knihovnu vlastní, alespoň o tom také svědčí razítka v knihách. Po vzniku ÚEF ČSAV byly sloučeny knihovny obou kabinetů do jedné. K obohacení a podstatnému rozšíření fondu výrazně přispěly knihovny získané z pozůstatostí významných osobností oboru – např. Jiřího Polívky, Ludvíka Kuby, Jiřího Horáka, Václava Tilleho, Vladimíra Scheuflera či Zdeňka Mišurce.

Kromě etnologických, etnografických a folkloristických publikací – z domácí i zahraniční produkce – shromažďuje knihovna literaturu příbuzných oborů. Fond byl a je systematicky rozšiřován nákupy, českou i zahraniční výměnou a v neposlední řadě rovněž dary. V současné době jej tvoří více než 34 000 jednotek, z toho přibližně 1000 titulů časopisů s 10 000 svazky. Téměř 120 titulů je průběžně doplňováno.

Knihovna ÚEF ČSAV byla původně určena pouze pro vědecké pracovníky ústavu, dnes ale poskytuje služby i odborné a laické veřejnosti.

Knihovna Etnologického ústavu Praha

Foto Jaroslav Otčenášek

K vyhledávání publikací sloužily v knihovně dva listkové katalogy: katalog monografií a seriálů. Oba byly až do letošního roku (2014) funkční a kontinuálně doplňovány. V roce 1998 se knihovna zapojila do projektu Knihovny AV ČR Linca, jehož cílem bylo vytvoření souborného katalogu knihoven akademických ústavů. Všechny přírůstky od roku 1999 jsou elektronicky zpracovávány (původně v systému Bibis, nyní se používá Aleph). Vzhledem k personálnímu obsazení (v knihovně pracuje pouze jeden zaměstnanec) postupovala rekatologizace starších tisků velmi pomalu. Proto se knihovna v roce 2011 přihlásila do programu **VISK 5 – Národní program retrospektivní konverze katalogů knihoven v ČR – RETROKON** a získala tak dotaci na část retrokonverze. O dotaci bylo úspěšně požádáno i v následujících letech a v roce 2014 se podařilo dokončit retrokonverzi celého listkového katalogu monografií. Celkem je zpracováno přibližně 21 000 jednotek. V budoucnosti bychom našim čtenářům rádi nabídli v elektronické podobě také katalog seriálů. I když se jedná „pouze“ o 1000 titulů, bude tato práce náročnější, protože katalogové listy obsahují ve většině případů pouze název časopisu a tudíž bude nezbytné všechny potřebné informace dohledat a doplnit nebo přímo „katalogizovat s knihou v ruce“.

Cennou součástí knihovního fondu je i tzv. *Historický fond EÚ AV ČR*, který tvoří nevelká *sbírka starých tisků* a *sbírka kramářských tisků*.

Sbírka starých tisků obsahuje přibližně 300 svazků z 16.–19. století a pravděpodobně byla budována již s ohledem na zaměření instituce. Významnou měrou v ní jsou zastoupeny publikace vztahující se k materiální a duchovní kul-

tuře (pranostiky, magie, léčitelství, výroční obyčej, historie řemesel), k právní vědě (městská práva, guberniální a císařská nařízení, patenty), k slovesné a hudební folkloristice, či historii.

Neméně zajímavá je také sbírka kramářských tisků (3304 jednotek) z 18. stol. až 1. třetiny 20. století. Větší část tohoto souboru vznikla před více než sto lety při sběrech pořádaných pod hlavičkou *Českého pracovního výboru pro lidovou píseň* v rámci výše zmíněného projektu *Das Volkslied in Österreich*. Jedná se o volné sešitky, ale i o konvoluty, které v některých případech obsahují více než sto jednotek. V době sběru byly tisky pouze zaevidovány a uloženy.

Teprve při stěhování knihovny koncem roku 1999 byly obě sbírky opět nalezeny. Protože pracovní obsazení knihovny neumožňovalo se tomuto fondu dlouhodobě věnovat a zpracovávání kramářských tisků není specializací naší knihovny, bylo jedinou možností, jak zajistit zpřístupnění sbírek, podání grantu. Ten se podařilo získat a v letech 2001–2006 byl v rámci **Programu podpory cíleného výzkumu a vývoje AV ČR** úspěšně realizován projekt **Poklady z fondů Etnologického ústavu AV ČR, část 1. Sbírka starých tisků a kramářských písní v EÚ AV ČR**. Díky tomu jsou v současnosti všechny tisky (vyčištěné, popřípadě zrestaurované a zpracované) dostupné široké odborné i laické veřejnosti. Byly vydány dva katalogy – katalog starých tisků a katalog kramářských tisků – a zároveň se pracuje také na dokončení elektronického katalogu kramářských tisků.

V roce 2012 vyšel druhý díl katalogu kramářských tisků, který se zaměřil na biblickou a křesťanskou ikonografii kramářských tisků, téma v české historiografii opomíjené.

Aby sbírka kramářských tisků byla badatelům ještě lépe dostupná a zároveň aby byla i více chráněná, dospěli jsme k názoru o nutnosti jejího zdigitalizování. V roce 2007 jsme požádali o dotaci na digitalizaci její části v rámci programu Ministerstva kultury ČR **VISK 6 – Národní program digitálního zpřístupnění vzácných dokumentů Memoriae Mundi Series Bohemica**. Jednalo se o svého druhu unikátní projekt v České republice, kdy oproti digi-

talizaci jednotlivých starých tisků bylo najednou zpracováno několik „špalíčeků“, obsahujících téměř 200 samostatných jednotek. Vytvořen byl i malý soubor představující „ideální“ katalogizaci kramářských tisků, v kterém byly jednotlivé tisky nejen zdigitalizovány a bibliograficky popsány, ale záznamy byly rozšířeny ještě o plné texty přepsané do současné češtiny, doplněny notovými záznamy a zvukovou notací incipitů. Takto zpracovaná část sbírky byla zařazena do digitální knihovny MANUSCRIPTORIUM (www.manuscriptorium.com). V době projektu se také uvažovalo o vytvoření virtuálního souborného katalogu kramářské produkce na území Čech, Moravy a Slezska, který měl být součástí Manuscriptoria, k tomu ale bohužel nedošlo. Z důvodu dlouhodobé nemoci knihovnice se ve větší míře nepokračovalo ani v započaté digitalizaci kramářských tisků; ale i tak bychom jednou rádi celou sbírku zveřejnili.

V poslední době se v knihovně podařilo dosáhnout několika významných cílů – získali jsme nový malý depozitář, kam se přestěhovala část nepříliš využívaných časopisů; studovna byla vymalována a vybavena novým nábytkem; dokončili jsme retrokonverzi listkového katalogu monografií.

Přesto nás v následujících letech čekají kromě běžné práce další úkoly – zpracování mnoha publikací získaných zejména z pozůstalosti, rekatalogizace katalogu seriálů, pokračování v digitalizaci kramářských tisků, dokončení elektronického katalogu kramářských tisků, digitalizace unikátních starých tisků, digitalizace novodobých tisků, které jsou v mnoha případech v horším stavu než staré tisky, atd.

•••••

- TYLLNER, Lubomír a Marcela SUCHOMELOVÁ (eds). Etnologický ústav Akademie věd České republiky 1905–2005. Praha: EÚ AV ČR, 2005. ISBN 80-85010-77-1
- HOLUBOVÁ, Markéta. Poklady z fondu Etnologického ústavu Akademie věd České republiky. Staré tisky. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, 2004. ISBN 80-85010-66-6
- KOPALOVÁ, Ludmila a Markéta HOLUBOVÁ. Katalog kramářských tisků. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky, 2008. ISBN 978-80-87112-07-6
- HOLUBOVÁ, Markéta. Katalog kramářských tisků. II. Biblická a křesťanská ikonografie. Etnologický ústav Akademie věd České republiky. Praha 2012. ISBN 978-80-87112-69-4

Knihovna EÚ AV ČR pracoviště Brno – Veveří 97

Brněnská knihovna má přibližně stejnou historii jako knihovna pražská. Její počátky také souvisí se vznikem ústavu v roce 1905. Obdobné bylo v 50. letech 20. století rozdělení na dvě samostatná oddělení – oddělení folkloristiky a oddělení etnografie. Obě oddělení budovala vlastní knihovny, které se sloučily až v roce 1992 při stěhování z Mendlova náměstí na Veveří. Fond knihovny nejvíce obohatila kompletní knihovna z pozůstalosti Oldřicha Sirovátky. V současné době fond disponuje cca 18 000 svazky knihovních jednotek.

Knihovna Kabinetu hudební historie EÚ AV ČR Puškinovo nám. 9, Praha 6

Muzikologická knihovna, která je dnes součástí Kabinetu hudební historie Etnologického ústavu AV ČR, v. v. i., byla založena v začátku 60. let 20. století současně s Ústavem pro hudební vědu ČSAV. Základem jejího fondu se stala knihovna Kabinetu Zdeňka Nejedlého, ale fond se začal rychle rozrůstat díky darům, nákupům a výměnám se zahraničními i tuzemskými institucemi.

Knihovna od svého počátku shromažďovala v úplnosti aktuální tuzemskou monografickou i časopiseckou produkci pro obor hudební věda a aktivně doplňovala publikace starší. Díky fungujícím kontaktům na zahraniční kolegy a instituce měla stálý přísun literatury ze zahraničí dokonce i v 70. a 80. letech, takže právě z této doby má ve fondu množství literatury v Čechách jinak nedostupné. Souběžně s fondem knižním a časopiseckým (dnes přibližně 22 000 jednotek) byl průběžně doplňován i fond hudebnin (9000 jednotek) a fond zvukových nosičů (LP desky a později CD – cca 8000 jednotek).

Kromě průběžné akvizice nově vycházející odborné literatury knihovna několikrát obohatila svůj fond většími pozůstalostními celky: například v 80. letech 20. století získala několik set partitur z pozůstalosti Milana Munclinger, a

v 90. letech rozsáhlou a velmi rozmanitou knižní a notovou pozůstalost muzikologa a teatrologa Jaromíra Paclta, po roce 2000 obdobně rozsáhlou pozůstalost Karla Mlejnk, v roce 2005 pozůstalost významného dvořákovského badatele Miroslava Nového.

Koncepci rozvoje knihovny v počátcích její existence určoval medievalista Václav Plocek, který poskytoval odbornou supervizi knihovnicím M. Královcové a B. Svobodové. Po odchodu M. Královcové v roce 1973 se vedoucí knihovnicí-muzikologové začali podílet přímo na knihovnických pracích a střídali se po kratších funkčních obdobích (Milan Pospíšil, Jana Novotná, Zora Oppeltová, Jiří Kozina, Jana Květoňová, aktuálně Jana Vozková). V roce 2003 byla knihovna začleněna do Etnologického ústavu jako servisní pracoviště Oddělení hudební vědy. Současně v souvislosti s personálními redukcemi přišla o pracovní místo pro druhého knihovníka, takže v posledních letech

Knihovna Kabinetu hudební historie

příležitostně zaměstnává formou studijní praxe a krátkodobých pracovních úvazků studenty hudební vědy.

Knihovna od svých začátků v 60. letech přes dvoji přestěhování (z Valdštejského paláce do budovy Albatrosu na Perštýně a následně na Puškinovo náměstí v Praze), i přes dramaticky expandující fond disponovala stále stejným zastaralým mobiliářem. Díky dotaci AV ČR v letech 2008–2009 se podařilo neúnosnou prostorovou situaci vyřešit kompletní rekonstrukcí. Ta zahrnuje jak přibližně 100 m² skladového, tak zhruba 100 m² studijního a servisního prostoru knihovny. Od této rekonstrukce

má knihovna k dispozici nejen moderně a ekonomicky zařízené skladiště (mobilní regály navýšily úložnou kapacitu na dvojnásobek kapacity původní), ale i multifunkční sál, využívaný jako studovna, konferenční místnost a příležitostná koncertní síň.

V roce 2002 knihovna přistoupila k elektronické katalogizaci nových přírůstků a listkový katalog byl uzavřen. Katalogizace (metodicky řízená Knihovnou Akademie věd) probíhala krátce v systému Bibis, který byl ale velmi rychle zaměněn za Aleph, jehož prostřednictvím knihovna dodává své záznamy i do Souborného katalogu ČR.

Od roku 2011 knihovna elektronicky rekatologizuje i svůj starší fond, a to díky podpoře grantů Ministerstva kultury (program VISK 5 v letech 2011–2014). Po dokončení rekatologizace knižního a časopiseckého fondu během roku 2014 je v plánu i rekatologizace hudební.

Další informace o knihovně včetně přístupu do katalogů jsou k dispozici na adrese <http://imus.cz/index.php/cs/knihovna>.

LUDMILA KOPALOVÁ ✉ kopalova@eu.cas.cz
JANA VOZKOVÁ ✉ vozkova@imus.cas.cz

ZE ZAHRANIČÍ

LADISLAV KURKA ✉ kurkal@mlp.cz

To tedy jsou knihovny!

V září roku 2013 byly shodou okolností otevřeny tři nové více než zajímavé knihovny – dvě v Evropě a jedna na americkém kontinentě. Na prvním místě uvádíme tu, kterou máme hned za humny – ve Vídni: je to Univerzitní knihovna a výukové centrum Ekonomické univerzity. Druhá z nich leží „za kanálem“ – městská knihovna v Birminghamu, a třetí je až v texaském městě San Antonio. O vídeňské knihovně bude řeč podrobněji, proto nejdříve několik údajů o těch dalších.

Nová městská knihovna v Birminghamu, město s 1,1 milionem obyvatel, se stala oprávněně jednou z dominant města. Pomohla tomu realizace projektu od architektky Francine Houbenové, ředitelky nizozemského ateliéru Mecanoo, podle které byla vystavěna 60 metrů vysoká desetipodlažní budova ze skleněných kvádrů a kostek zdobených proplétajícími se kruhy. Knihovna má plochu 21 000 metrů čtverečních s úložnou kapacitou pro pět milionů knih a má pojmut denně až deset tisíc návštěvníků. Tato čísla ji řadí mezi největší evropské veřejné knihovny. Knihovna má společný vstup s divadlem a na nádvoří amfiteátr pro kulturní vystoupení. Stavbu ozvláštňuje systém zahrad a teras, které ji obklopují a které přinášejí relaxaci návštěvníkům a klid do budovy.

Zcela jiného druhu je **jedna z veřejných knihoven v texaském městě San Antonio (okres Bexar County), zvaná BiblioTech**. Není to velká knihovna, má plochu jen necelých 500 metrů čtvereč-

ních a je bezpapírová. Že to zní divně? Tak jinak... V knihovně nejsou žádné knihy, a tudíž ani žádné regály, jen texty na elektronických nosičích. Základní mobiliář tvoří stoly a židle, základní technika počítače (celkem 48). V dětském oddělení nabízejí informační technologie možnost učit se i hrát si. Nemůžete zde zaplatit pokutu z prodlení, protože vaše výpůjčka se okamžitě po uplynutí výpůjční lhůty smaže. BiblioTech je první bezpapírová knihovna na americkém kontinentě. Nedá se napsat, že je první na světě, protože první pokusy proběhly už předtím ve Skandinávii, podrobnější informace však chybějí.

Vídeňská knihovna (Universitätsbibliothek und Learning Zentrum) je součástí velkoryse vybudovaného univerzitního kampusu pro 24 000 studentů ze 100 zemí a 2000 pedagogů. Ekonomická univerzita je tak největším vysokoškolským učilištěm v Rakousku. Kampus byl budován několik let a v podstatě dokončen v roce 2013.

Pohled na knihovnu z univerzitní ulice

Místem se zde rozhodně nešetřilo. Dříve jako by Vídeň končila Prátem, dnes za ním asi po tři sta metrech poválečné výstavby narazíte na veletržní areál (Messse Wien), a když ho projdete, ocitnete se v areálu s architekturou 21. století. Každé ráno sem směřuje ze stanice metra nepřetržitý proud lidí do jednotlivých budov a z přilehlé ulice desítky aut do podzemních garáží. Areál je souborem ekologických staveb s nízkou energetickou náročností.

Město Vídeň tak dostalo po deseti letech od výstavby ústředí vídeňských městských knihoven na Gürtelu novou moderní knihovni budovu.

Kampus tvoří šest velkých budov. Každá je navržena jiným architektem, každá disponuje výraznými osobitými architektonickými rysy a barevným provedením. Na celek, který tak působí poněkud nesourodě, si člověk musí postupně zvykat. Středem kampusu prochází bulvár – promenáda, zpřístupňující všechny budovy s fakultami a rektorátem, knihovnou, menzou, restaura-

cemi, ale také s fontánou a mnoha možnostmi pro posezení.

Před dokončením kampusu byla dominantní budovou knihovna, po jeho dokončení o část své dominance přišla. Budovu projektovala známá britská architektka iráckého původu Zaha Hadid (u nás jsme ji poznali jako členku mezinárodní poroty hodnotící soutěžní návrhy na novou budovu Národní knihovny na Letné). Je to autorka například skokanského můstku u Innsbrucku, vědeckého centra ve Wolfsburgu, plaveckého stadionu pro olympijské hry v Londýně ad. Hadid má dva projektové ateliéry – jeden v Londýně, druhý v Hamburku, a právě ten hamburský se podílel na projektování knihovny vídeňského kampusu.

Pohled do jednoho ze studijních prostor

Vstupní hala

Foto Zdeněk Matušík

Zaha Hadid nezůstala své pověsti nic dlužna. Stavba s knihovnou tvoří pyšný a nepřehlédnutelný střed kampusu, s výrazně předsunutou částí 5. a 6. podlaží do bulváru, a pro její tvar se jí říká monitor. Budova nabízí šest nadzemních a jedno podzemní podlaží s celkovou užitkovou plochou 41 000 metrů čtverečních. Budově byly odepřeny pravé úhly – vše je zaoblené či zkošené. Ze všech míst budovy je vidět ven, z „monitoru“ je krásný výhled do Prátru. Vstupní prostor pro svou velikost působí až impozantně: fórum s možností shromažďování, informace, dva sály, výtahy, šatní skříňky, rampa do druhého podlaží.

Budova slouží jako knihovna (Library) a jako výukové centrum (Learning Center), které jsou vzájemně organicky propojené.

V budově za 85 milionů eur je celkem 1500 čtenářských pracovních míst (ale při otevření jen

se 71 počítači) a přes půl milionu knihovních jednotek (z toho 550 000 ve skladu v podzemním podlaží, ale s volným výběrem!). Ve druhém až šestém podlaží se nacházejí barevné skenery (celkem osm), ve druhém až čtvrtém nadzemním a také v podzemním podlaží samoobslužné přístroje – selfchecky (šest). Za zmínku stojí čtvrté nadzemní podlaží: na 500 časopisů a novin a přístup k 18 000 elektronických časopisů, a také bistro.

K 31. 12. 2013 měla knihovna včetně tří fakultních knihoven dislokovaných v jiných budovách 735 000 knih a 59 000 e-knih, 1680 studijních míst a 15 785 aktivních čtenářů, kteří uskutečnili celkem 1 021 634 návštěv a půjčili si 154 457 knihovních jednotek. Půjčovní doba je pondělí až pátek od 8 do 22 hodin, v sobotu od 9 do 18 hodin.

Studovat v knihovně, která nabízí takové možnosti a prostředí – co víc si přát?!

RECENZE PETR NAGY

Příběh české poválečné knihy vtělený do slovníkových hesel

Michal Příbáb a kol.:
Česká literární nakladatelství 1949–1989.
Praha: Academia, 2014. 1. vyd. 651 str.

Obecné povědomí o dějinách české literatury bývá nezřídka omezeno na samotné knihy a jejich autory. Neméně důležitou roli hrají ovšem v historii každého písemnictví nakladatelé, bez nichž by se valná většina textů nikdy nedostala ke svým čtenářům. Erudicí dlážděná a přitom velmi schůdná cesta za poznáním nejvýznamnějších tuzemských nakladatelských domů druhé poloviny 20. století se nyní otevírá v objemné knize s názvem *Česká literární nakladatelství 1949–1989* (nakl. Academia). Pod pečlivě vypracovanou slovníkovou příručkou je podepsán desetičlenný kolektiv autorů – pracovníků Ústavu pro českou literaturu AV ČR – v čele s literárním historikem, lexikografem a editorem Michalem Příbábem,

kterému co do množství zpracovaných hesel zdatně sekundovali především Michal Jareš a Veronika Košnarová. Vlastnímu přehledu jednotlivých nakladatelství předchází úvod z pera již zmíněného Michala Příbábe, jemuž se zde podařilo v krátkosti nastínit zásadní okamžiky vývoje české nakladatelské scény v průběhu sledovaného období a také osvětlit základní koncepci a strukturu přítomné publikace.

Nutno podotknout, že autoři slovníku nevstupovali na pole nezorané, byť o nějaké bohaté úrodě v této oblasti rovněž nelze hovořit. Ostatně všechna zásadní díla pojednávající o českých nakladatelstvích se objevují buď v samotném

úvodu, nebo v závěrečném seznamu literatury. Svým časovým vymezením tato publikace příhodně navazuje na internetový *Slovník českých nakladatelství 1849–1949* (www.slovník-nakladatelství.cz), spravovaný a průběžně zpřesňovaný i rozšiřovaný Alešem Zachem, který ostatně tuto tematickou oblast zpracoval spolu s Michalem Příbábem a Michalem Jarešem i ve čtyřdílných *Dějínách české literatury* a sám je autorem bibliografického slovníku *Knihy a český exil 1949 až 1990* (1995), mapujícího česká exilová nakladatelství, vydavatelství a edice. Řadu styčných bodů lze pak na první pohled nalézt mezi novým *Slovníkem a Encyklopedií českých nakladatelství 1949–2006* (2007). Michal Příbáb se svými kolegy ovšem zvolil poněkud jinou taktiku než autor této příručky Jan Halada – namísto stručné charakteristiky co největšího množství tuzemských nakladatelských podniků (Haladův slovník jich představuje cca 700) dávají přednost vyčerpávajícímu popisu nepoměrně užší, zato pečlivě volené sestavy českých nakladatelství. Naopak značná shoda – a to pokud jde přímo o náplň konkrétních hesel – panuje mezi novou publikací a internetovým *Slovníkem české literatury po roce 1945* (www.slovníkceskeliteratury.cz), což vzhledem k účasti stejných autorů na obou projektech není nikterak překvapivé a aktuálně vydané tištěné příručky to na hodnotě nijak neubírá.

Kniha *Česká literární nakladatelství 1949–1989* obsahuje pět desítek hesel, snažících se pokrýt nejvýznamnější nakladatelství nejen tuzemská (oficiální), ale též exilová. Stranou pak byly ponechány veškeré samizdatové edice, kterým by prý autoři chtěli věnovat samostatnou, podobně koncipovanou publikaci. Je otázkou, zda by nebylo nakonec lépe, kdyby se kniha soustředila ryze na domácí nakladatelskou scénu. Exilovým vydavatelským projektům, z nichž jsou zde nadto zastoupeny pouze ty nejznámější, byla v posledních letech věnována nemalá pozornost, což ostatně dokládá i dvojice starších knih samotného Michala Příbábe (který je také autorem všech hesel exilových nakladatelství v přítomném *Slovníku*) – *Prvních dvacet let. Kulturní rada a literární život českého exilu 1948–1968* (2008) a *Jedno jméno, dva osudy. Dvojportrét exilových*

vydavatelů Antonína Vlacha a Roberta Vlacha (2012).

Autorům je nutno přičíst ke cti, že se v rámci mapování osudů jednotlivých nakladatelství nespokojili se zachycením formálně stanoveného časového úseku, tedy rozmezím let 1949 až 1989, ale neváhali v kýžených případech toto období překročit, a to oběma směry. Svůj přehled tak začínají mnohdy již za první republiky (v případě takového Melantrichu dokonce na sklonku 19. století) a při popisu „nakladatelských trvalek“,

Publikace Česká literární nakladatelství 1949–1989 nabízí nejen vyčerpávající profily vybraných tuzemských či exilových nakladatelství, ale zároveň se jí daří pojmenovat a příhodně ilustrovat celou řadu příznačných rysů poválečných dějin české knižní kultury.

jako je Albatros, Mladá fronta či Vyšehrad, pokračují až do současnosti (respektive do roku 2013, kdy slovník začal vznikat). Promyšlená a neměnná struktura hesel zase napomáhá čtenářově snadné orientaci, aniž by pevný kompoziční rámec nějak bránil do výkladu zařadit jakékoliv relevantní informace. S tím, že určité pasáže potom tvoří sáhodlouhé výčty spolupracovníků nebo řada údajů o výši nákladů jednotlivých titulů či segmentů produkce, se čtenář podobné slovníkové příručky musí zkrátka smířit.

Pomineme-li ovšem trochu nezázivnou, byť zcela nezbytnou statistickou rovinu hesel, historie naprosté většiny sledovaných nakladatelství nepostrádá řadu překvapivých či dramatických momentů, ba ani silných lidských příběhů. Velkou zásluhu – či spíše vinu – na tom pochopitelně má poválečný vývoj samotného Československa, přinášející střídavé utužování a uvolňování poměrů a s tím spjaté proměny edičních plánů, cenzurní zásahy, odchody nakladatelských pracovníků do emigrace, zákazy některých autorů (redaktorů, překladatelů, ilustrátorů, knižních grafiků...) a pro-

težování jiných, plné sklady neprodejných blábolů a nedostatek papíru na vydávání kvalitní literatury atd. atp. Nemalý prostor autoři věnují také charakteristice jednotlivých edičních řad a opomenuta nejsou ani četná periodika vycházející při celé řadě nakladatelství.

Tak například vydání několika politicky údajně kontroverzních titulů (mj. Škvoreckého *Zbabělců*) se koncem padesátých let stalo záminkou k zásadním personálním změnám ve vedení nakladatelství Československý spisovatel a k zastavení výroby několika knih včetně plánovaného debutu Bohumila Hrabala *Skřivánek na nitě*. Tezi „sepětí se současným životem“ pak prohlásila v 60. letech za své koncepční východisko nová edice tohoto nakladatelství s názvem *Život kolem nás* (velká řada 1960–1969, 73 svazků; malá řada 1963–1970, 44 svazků), která neměla být omezoována žánrově či formálně, nýbrž pouze a právě požadavkem „aktuálnosti“, a jejíž malá řada se nakonec stala jednou z nejvýraznějších knižnic původní české beletrie šedesátých let (zahájena byla prvním sešitem Kunderových *Směšných lásek*). A ve stejném nakladatelství vydal roku 1969 nově založený republikový Svaz českých spisovatelů první a až do roku 1989 také poslední číslo surrealistické revue *Analogn*.

V knize jsou zastoupeny též některé ojedinělé vydavatelské podniky, jako bylo třeba cizojazyčné nakladatelství Artia (1953–1990), zaměřené na populárně-naučnou literaturu, knihy o umění a literaturu pro děti a mládež. Zde vycházely kupříkladu tzv. panoramatické pohádky, jejichž duchovním otcem byl architekt a ilustrátor Vojtěch Kubašta a z nichž některé – vzniklé ve spolupráci Kubašty a studia Walta Disneye (!) – byly určeny výhradně pro zahraniční trh. Své heslo tu má

i proslulá Jazzová sekce (1971–1986) – původně zájmové kulturní sdružení působící především na poli propagace jazzové hudby, které však postupně rozšířilo své vydavatelské a pořadatelské aktivity také do oblasti nezávislého výtvarného umění, literatury, filozofie, divadla a filmu.

Velký zlom v dějinách českého knižního průmyslu samozřejmě představoval rok 1989, který vedle svobody přinesl též zánik mnohých zavedených nakladatelství. A také množství takřka neuvěřitelných příběhů, jako je ten spjatý s exilovým nakladatelstvím Poezie mimo domov. Založil jej roku 1975 v Mnichově básník a publicista Daniel Stroj vydáním vlastní básnické sbírky, na něž o dva roky navázal soustavnou nakladatelskou činností (mezi jeho spolupracovníky patřil i Karel Kryl). Po roce 1989 nakladatelství pokračovalo v knižní produkci, radikálně se však proměnil jeho charakter. Daniel Stroj si totiž polistopadový vývoj vložil po svém – jako politicky motivovaný postih skupiny dosud hojně publikujících oficiálních básníků. Rozhodl se proto jejich nová díla vydávat sám a posléze začal publicisticky i politicky úzce spolupracovat s KSČM, na jejíž kandidátce byl nakonec zvolen poslancem Evropského parlamentu.

Publikace *Česká literární nakladatelství 1949–1989* tak nabízí nejen vyčerpávající profily vybraných tuzemských či exilových nakladatelství, ale zároveň se jí daří pojmenovat (v úvodní studii) a příhodně ilustrovat (výběrem i vlastním obsahem jednotlivých hesel) celou řadu příznačných rysů poválečných dějin české knižní kultury. Sami čtenáři pak budou tento zásluhový slovník odkládat nejen o poznání poučenější, ale též bohatší o množství zajímavých tipů pro své budoucí výpravy do knihoven či antikvariátů.

DO ČÍSLA PŘISPĚLI

Ing. Pavel Cimbálník – Městská knihovna v Přerově **Mgr. Petr Čáp** – Úřad vlády České republiky **Bc. Lenka Eckertová** – autorka, redaktorka a lektorka v oblasti internetového obsahu, marketingu a komunikace **Mgr. Michal Klajban** – Knihovna Palmerston North, Nový Zéland **PhDr. Ludmila Kopalová** – Etnologický ústav AV ČR, v. v. i. **PhDr. Ladislav Kurka** – šéfredaktor Bulletinu SKIP **Ing. Jiří Mika** – Středočeská vědecká knihovna v Kladně **MgA. Bc. Petr Nagy** – literární kritik, Kladno **PhDr. Jana Pátková, Ph.D.** – Katedra středoevropských studií FF UK v Praze **Ing. Eva Rezková** – Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského **Mgr. Jitka Štěrbová** – Knihovna Slezského zemského muzea **PhDr. Jana Vozková, CSc.** – Kabinet hudební historie Etnologického ústavu AV ČR, v. v. i. **PhDr. Františka Vrbenská** – spisovatelka a publicistka, knihovnice, Praha

„SLON BOB“ v Národním pedagogickém muzeu a knihovně J. A. Komenského

V éře globální civilizace a rozmachu informačních technologií se obáváme dětského nezájmu o knihu, atrofie čtenářských návyků i kulturní orientace, poklesu komunikačních dovedností. V Národním pedagogickém muzeu a knihovně J. A. Komenského našli cestu, jak s nepříznivým trendem bojovat. Dokázali, že české děti umějí tvořit, přemýšlet, vyjadřovat se na překvapivě vysoké úrovni. O pozitivní krok se zasloužily pracovnice NPMK a jeden kreslený slon, který odstartoval soutěž...

Čtenba a české děti dnes

Nová zábavná a poznávací média na sebe strhují pozornost zejména mladší věkové kategorie potenciálních čtenářů. Interakce na sociálních sítích nebo prostřednictvím mobilních telefonů se vyznačuje natolik svébytnými prvky, že deformuje i běžné vyjadřovací prostředky. Omezení nebo absence četby, která po dlouhou éru působila jako systémový a intelektuální zdroj, pokládají odborníci za prvořadý negativní faktor v procesu snižování kvality verbální komunikace. Je neredostnou skutečností ověřenou seriózními studiemi, že počet dětských čtenářů klesá.

Potvrdily to rovněž výsledky prvního celostátního průzkumu zaměřeného na vztah žáků k četbě, knihám a knihovnám, který Národní knihovna ČR organizovala mezi dětmi ve věku devět až čtrnáct let. Jsou dnešní děti opravdu jen pasivními příjemci rozptýlení? Nedokážou správně formulovat své myšlenky a představy? Vytrácí se tvořivá imaginace? V únoru 2014, zhruba v téže době, kdy se v Klementinu konala tisková konference k tématu dětské četby a jejího výzkumu, vyhlásilo Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského soutěž určenou pro děti a cílenou na podporu jejich čtenářské gramotnosti.

Soutěž nazvaná *Čtete se slonem Bobem 2014* vtipně využila bezprostřední, živou vazbu dětí ke

Jiří Fixl předává ocenění

zvířatům, kterou nenarušilo ani postmoderní, odciňující se prostředí. Zvířata (nebo přesněji živočichové), jejich osudy a vztah lidí k nim poskytly vděčnou tvůrčí platformu, která malé autory skutečně inspirovala. Soutěž byla zaměřena jak na literární, tak i na výtvarnou oblast, v pěti základních a dvou mimořádných kategoriích. NPMK ji určilo pro školy, školní knihovny, dětská oddělení knihoven, dětské domovy a zařízení Fondu ohrožených dětí Klokánek; svými díly se mohli zúčastnit jedinci stejně jako dětské kolektivy.

Parametry soutěže *Čtete se slonem Bobem*

Tři první kategorie – pro děti z mateřských škol až pátých tříd ZŠ – probíhaly v oblasti výtvarného umění pod heslem „Staň se ilustrátorem!“ Na základě přečtené knihy podle vlastního výbě-

ru, v níž vystupoval slon (či sloni anebo slůňata), případně mamuti, měly děti namalovat obrázek na motivy děje, a to libovolnou výtvarnou technikou. Postupně se zapojily i děti ze speciálních a praktických škol a klienti sociálních zařízení, jejichž ilustrací se nakonec sešlo tolik, že pro ně byla vytvořena mimořádná kategorie.

V literární oblasti zaměřené na účastníky do patnácti let byly určeny podle věku dvě kategorie pro žáky ze šestých až devátých tříd ZŠ a prvního až čtvrtého ročníku víceletých gymnázií. Tato část soutěže byla současně otevřena i mladším dětem do páté třídy ZŠ včetně, jejichž příspěvků bylo tolik, že pro ně vznikla další mimořádná kategorie. Literární sekce nesla vzletné označení: „Napiš povídku, básničku, úvahu či komiks na téma *Zvíře, o kterém bych si rád přečetl*. Vlastní ilustrace vítány!”

Vlastní organizaci soutěže včetně její propagace, kompletace soutěžních příspěvků a jejich hodnocení zajistil autorský tým soutěže v čele s Mgr. Zuzanou Švastovou, vedoucí oddělení IT a pracovník Ing. Evou Rezkovou. Nebyl to vůbec snadný úkol... Počet přihlášených prací byl ohromující, zvláště ve výtvarné sekci, kde se funkce předsedy odborné komise ujal ilustrátor, grafik a výtvarník Jiří Fixl. Nad literární sekci převzala záštitu i úlohu předsedkyně odborné komise PhDr. Ivona Březinová, oceňovaná autorka knih pro děti a mládež, lektorka tvůrčího psaní a členka Obce spisovatelů ČR.

Výsledky soutěže

Výtvarná část soutěže *Čtete se slonem Bobem!* nakonec dosáhla obdivuhodného (a z hlediska hodnocení velmi náročného) počtu 2631 ilustrace k celkem 190 knižním titulům! Zaslaly je děti ze 196 škol, přidružily se i londýnská a pařížská pobočka České školy bez hranic. K popularitě výtvarné sekce přispěly webové stránky **slon.npmk.cz**, kde byly vystaveny elektronické kopie soutěžních obrázků. Návštěvníci zde mohli hlasovat pro nejhezčí ilustraci. Učinili tak na 3790 formulářích, jimiž svým favoritům přidělili 13 734 hlasy: na dnešní uspěchanou dobu velmi slušný úspěch. Obrázky, které se v anketě nejvíce líbily, byly odměněny *Cenou veřejnosti*.

Literární oblast obeslalo 60 škol, k 406 pracím přispěli také jednotlivci. Potěší poměrně vysoký počet veršů – 121 básní ku 236 povídkám. Pře-

kvapivý úhrn 49 komiksů svědčí o vzrůstající oblibě tohoto uměleckého útvaru... a také silném vlivu fenoménu anime a mangy. Velká část prozaických příspěvků se pyšnila ilustracemi, někdy zasluhujícími zvláštní hodnocení. Soutěžní díla vykazovala vysokou úroveň formální i jazykové úpravy (je otázka, do jaké míry přispěl dohled dospělých). Nejlepší z prací se blížily téměř profesionální úrovni, přinejmenším po stránce invence, emotivního a myšlenkového bohatství, odvahu zvolit si netradiční téma.

Nápadité, propracované, vtipné ilustrace odrážely pohodu i zvědavost. Literární příspěvky prozrazovaly, že současné děti se i v poměrně nízkém věku vážně zamýšlejí nad současným světem, že jim neunikají aktuální dilemata, že jsou schopné vidět naši civilizaci stejně zodpovědně, zkoumavě a kriticky jako dospělí. Nechybí jim humor, fantazie, pečlivost a postřeh. Nejedem z účastníků prokázal skutečné nadání, které je příslibem pro jeho další život.

Prínos prvního ročníku

Pracovníci NPMK i externí členové odborných komisí se snažili poctivě vyrovnat s hodnocením všech příspěvků. I když byla stanovena poměrně přehledná kritéria, někdy bylo velmi těžké zvolit vítěze: máme dát přednost dílu, které je formálně méně dokonalé, ale odvážné a originální, nebo povídce, která nese známky jisté „vypsanosti“ a sečtěllosti mladého autora? Některé další zajímavé příspěvky v jednotlivých kategoriích obdržely čestná uznání.

Nejen pro oceněné tvůrce uspořádalo NPMK na konci května 2014 slavnostní vyhlášení výsledků literární a výtvarné soutěže „Čtete se slonem Bobem“, spojené s prezentací nejlepších soutěžních ilustrací se sloním námětem. Sváteční a napjatou atmosféru by mohla závidět leckterá oficiální akce pro renomované umělce. Pro nadané zájemce z řad úspěšných účastníků soutěže realizovala Obec spisovatelů ČR minikurzy tvůrčího psaní (lektorství se ujali Ing. Vlado Říša a PhDr. Františka Vrbenská). Uskutečnily se na podzim a děti si z nich odnesly i manuál pro začínající spisovatele.

Ukázalo se také, že soutěž NPMK na podporu čtenářské gramotnosti uvítaly speciální a praktické školy a speciální zařízení, pro které jsou jinak obdobné soutěže prakticky nedostupné. Na

tuto poptávku NPMK reaguje nejen vyhlášením dalšího ročníku soutěže, ale rovněž projektem **Čtete spolu**, který má za cíl podpořit čtenářskou gramotnost a výuku na těchto školách. Více k projektu na stránkách **cteme.npmk.cz**.

Grafická úprava webové prezentace *Čtete spolu* vychází vstříc dětským čtenářům přehledností a nevtíravou barvitostí. Obsahové stránky nabízejí tipy na nové knihy pro děti a mládež, elektronické verze povídek a pohádek, k nimž si žáci mohou sami nakreslit ilustrace nebo dopsat jejich zakončení. Podněcují tak spontánní dětskou tvořivost. V duchu nejlepších tradic knihovny NPMK pak *Čtete spolu* představuje malým i dospělým návštěvníkům stránek dobové příběhy pro děti. Nechybí ani informace a podněty pro pedagogii.

„Slon Bob“ startuje do roku 2015

Pozitivní ohlas motivoval NPMK k vyhlášení dalšího ročníku soutěže. *Čtete se slonem Bobem*

2015 vyhláší letos NPMK na téma **Řemesla dnes a před sto lety**. Cílem letošního ročníku je podpořit nejenom čtenářskou gramotnost, ale také záměr MŠMT, které vyhlásilo rok 2015 rokem technického vzdělávání.

Úkolem výtvarné části soutěže je namalovat či vytvořit libovolnou výtvarnou technikou **obrázek s tematikou řemesel**, a to na základě přečtené knižky s tímto námětem. Spisovatelkou či spisovatelem se mohou stát děti v literární části soutěže. Stačí, když napíšou povídku, básničku, úvahu či komiks na jedno z těchto témat: **„Jaké řemeslo byste si vybrali před sto lety?”** nebo **„Jaké řemeslo byste si vybrali dnes?”**

Také v tomto roce nabízí projektu svoji součinnost Obec spisovatelů ČR.

Zapojte se i vy. Podrobné informace naleznete na <http://www.npmk.cz>.

EVA REZKOVÁ rezkova@npmk.cz
FRANTIŠKA VRBENSKÁ

Z POKLADŮ...

Knihovny Slezského zemského muzea

Regionální noviny

Knihovna SZM je muzejní knihovnou s historií sahající až do roku 1814. Do roku, kdy bylo založeno nejstarší veřejné muzeum na území dnešní České republiky. Fond knihovny, který dnes obsahuje cca 300 000 svazků, je tvořen jednak společenskovednou literaturou – historie, dějiny umění, národopis, archeologie, numismatika, filozofie, sociologie, divadlo a hudební věda, a dále přírodovědnou literaturou – botanika, zoologie, dendrologie, entomologie, mineralogie a paleontologie. Kromě toho jsou zde zastoupeny vzácné knižní fondy, které mají charakter sbírek – fondy starých tisků a fond Silesiak českých, polských a německých, který svým složením a obsahem pokrývá celou oblast historického Slezska. Dále je zde rozsáhlý fond novin a časopisů, z nichž nejvýznamnější jsou regionální noviny vycházející od začátku 19. století.

Můžeme jmenovat Těšínské noviny, Bezručův kraj, Dělnický deník, Duch času, Freudenthaler Zeitung, Hultschiner Zeitung, Jägerndorfer Zeitung, Der Landbote: Zeitung der Landwirtevereinigung der deutschen Landgemeinden Schlesiens, Moravsko-slezský deník, Naše Slezsko, Obrana Slezska, Ostrauer Zeitung, Slezský venkov, Svobodná republika atd.

Rodinným stříbrem jsou pak Troppauer Zeitung, Opavský besedník a Opavský týdeník.

Troppauer Zeitung je nejstarší opavský časopis vycházející od roku 1811, knihovna ho vlastní v úplnosti po celou dobu vydávání do roku 1943. První číslo z roku 1811 je navíc s razítkem gymnasiálního muzea. Noviny pokrývají široký okruh otázek, ukazují vývoj Opavy a Opavska i celého rakouského Slezska, jsou jedinečným zdrojem informací o dění v regionu. Badatelé zde najdou kroniku města Opavy za uplynulý rok, zprávy o činnosti městské rady, výroční zprávy institucí, články o význačných osobnostech politického, hospodářského, kulturního a církevního života, nekrology, jubilejní články význačných osobností. Dále vlastivědné příspěvky, topografii a historii krajiny, podrobné zprávy o spolkovém životě, o vývoji zdravotnictví, lázeňství, o školství

základním a středním, informace o divadle a hudbě nebo o výstavbě nových železničních tratí ve Slezsku. V neúřední části pak lokální opavské záležitosti: trhy, krimi, požáry, neštěstí, ceny, loterie, jízdní řády, včetně nabídky zboží malých a velkých firem.

Zajímavou osobností je vydavatel Troppauer Zeitung **Josef Jiří Trassler**. V roce 1780 koupil v Opavě tiskárnu v Panské ulici od vdovy po tiskaři Josefu Gabrielovi. Vybuřoval zde knihtiskárnu a založil v Opavě první knihkupectví. Již v roce 1782 zaměstnával v uvedené tiskárně dvacet čtyři tiskařů. Podílel se na založení klubu čtenářů, sdružujícího ve své době 5000 členů, pro které pak tiskl zejména zahraniční díla z oborů historie, přírodovědy a filosofie. Vytiskl také rozsáhlou Kneifelovu topografii Slezska, v roce 1788 začal vyrábět hrací karty. V témže období začalo vycházet periodikum „Österreichische Kriegs- und Friedens-Chronik“, které Trassler po smrti jeho vydavatele a tiskaře Franze Antona Vogelsingera vydával a od roku 1811 přejmenoval na Troppauer Zeitung. V roce 1786 zřídil filiálku tiskárny v Brně, 1788 v Jihlavě a 1796 také v Krakově. Po smrti Josefa Jiřího Trasslera roku 1816 tiskařskou a vydavatelskou firmu otce společně převzali jeho synové Johan a Adolf.

Opavský besedník – zábavný a poučný týdeník pro lid moravský byly první české noviny ve Slezsku, které vycházely v období 1861 až 1865 s cílem probuzení lidu k národně politickému životu. Mezi jejich zakladatele a redaktory patřil Antonín Vašek, přispěvateli byli mimo jiné Josef Zukal, Vincenc Prasek a Cyprián Lelek. Noviny přinášely hospodářské články, politické úvahy posilující sounáležitost Slezska s ostatními českými zeměmi a krajové zpravodajství, ve kterém si všimaly také tehdejšího pruského Slezska, zejména oblasti osídlené česky mluvícím obyvatelstvem. Opavský besedník také jako první formuloval kulturní a školské požadavky slezských Čechů.

Na Opavský Besedník volně navazoval **Opavský týdeník**, který vycházel od roku 1870 do roku 1912; založili ho Jan Zaccpal, Antonín Vašek a Vincenc Prasek. Noviny vytvářely a hájily politický program Čechů ve Slezsku, který spočíval především v národním probuzení širokých vrstev českého obyvatelstva, podporování jeho hospodářské soběstačnosti a podnikavosti, usilování o české školy ve Slezsku, snaze o zastoupení Čechů v politických orgánech, úřadech a soudech. Význam Opavského týdeníku začal upadat v souvislosti s postupující politickou i společenskou diferenciací v dosud jednotném českém národním proudu v českém Slezsku. Poslední číslo Opavského týdeníku vyšlo symbolicky 31. prosince 1912, ve stejný den, kdy zemřel jeden z jeho iniciátorů a zakladatelů Vincenc Prasek.

Opavský týdeník, Opavský besedník a Troppauer Zeitung jsou v tištěné podobě přístupné v badatelné Knihovny Slezského zemského muzea. KSZM nemá vlastní digitalizační pracoviště, spolupracuje v této oblasti s Moravskoslezskou vědeckou knihovnou v Ostravě. Opavský týdeník a Opavský besedník jsou volně přístupné jako součást **Digitální knihovny MSK**. Troppauer Zeitung dnes digitalizuje Moravská zemská knihovna v Brně v rámci projektu **Národní digitální knihovna**, dosud chybějící ročníky budou doplněny právě z Knihovny Slezského zemského muzea.

JITKA ŠTĚRBOVÁ sterbova@szm.cz
Obrazová příloha viz 3. str. obálky

CO PRO VÁS PŘIPRAVUJEME...

- Mediální gramotnost a knihovny
 - Jak se dělá e-kniha
 - Konference *Do černého neminula cíl*
 - RECENZE: Překnížkováno: Co čteme a kupujeme (2013)
 - Základní pravidla pro zpracování archiválií a další příspěvky

K současné slovenské literatuře: vývojové tendence po roce 2000

2

S ohledem na veškeré pochybnosti, které přináší literární život právě žitý, a nikoli s odstupem nahlížený, se rýsuje jako nejvýraznější proud v současné slovenské literatuře **téma domova**, respektive skrze jeho absenci vypovídají zejména autorky o tom, jak je domov pro ně důležitý, určující, i když se ukazuje být nedosažitelným. Z poněkud jiného pohledu na literární život vychází **literatura regionů a etnik žijících na území Slovenska** (slovensko-maďarské pomezí, východoslovenský region, romský svět). Budeme-li pokračovat v rovině tematického rozkrývání současné literatury na Slovensku, tak další výrazný směr, patrný ve vývoji slovenské literatury už od devadesátých let 20. století, je **fenomén outsiderství**. Naopak specifickým druhou porevoluční dekadý se zatím jeví kvantitativně vyšší množství výpovědí o naší nedávné historii. Z hlediska tematicko-žánrového vymezení se jedná o **prózy oscilující mezi historickým a společenským románem**, které se zaměřují na beletrizaci klíčových dějinných okamžiků, zpravidla od první republiky až do současnosti. Poměrně rozsáhlý objem prozaické produkce nelze žádným způsobem svázat a vtěsnat do uvedených vývojových proudů, z toho důvodu se objevují v článku jako **literatura mimo proud**. S ohledem na specifické postavení slovenštiny mezi dalšími jazyky, ze kterých se v minulosti i dnes překládá do češtiny, otevírá slovensko-český překlad velmi zajímavé otázky a úvahy, které po rozdělení republiky změnily svůj charakter.

3. Fenomén outsiderství

Fenomén outsiderství produkuje v literatuře celou řadu významů. Oba autoři, kteří byli zařazení do daného vývojového proudu, pracují zejména s jinakostí postavy. U staršího z nich, Stanislava Rakúse, jde především o jinakost vyvěrající ze společensko-politického pozadí, protože jeho prózy po roce 1989 se velice často odehrávají v období normalizace, či dokonce

během temných padesátých let. Zatímco postavy Kopcsayových próz zůstávají stejnými outsidersy jak předrevolučními, tak i v devadesátých letech, tedy už v době porevolučních změn, kterým se postava nedokáže přizpůsobit.

STANISLAV RAKÚS (1940) propojuje ve svých textech rovinu příběhovou s literárněvědnou, úvahovou: ať už jsou to úvahy o literárním čase, prostoru či naraci. Právě složitě a komplikovaně kategorii narace se věnuje v románu *Excentrická univerzita* (2008), který je s odstupem času považován za třetí díl trilogie. Neodehrává se v normalizačním období tak jako předchozí prózy, ale autor se vrací do akademického prostředí v padesátých letech. Velmi zdařile je v textu konfrontována svírající ideologie padesátých let s osvobozující ruskou literaturou 19. století.

V následujících dvou povídkových souborech *Telegram* (2009), za který získal cenu Anasoft Litera 2010, a *Fáza uvolnění* (2013) autor zpravidla přináší příběh outsidera, který je východiskově vázaný k literatuře. Většinou jde o učitele slovenštiny, kterého bychom mohli charakterizovat jako neprůbojného, zakříknutého intelektuála, který se nedokáže včlenit do okolní společnosti. Zatímco Rakúsova předrevoluční próza nese silné prvky tragičnosti (můžeme mluvit dokonce o baladických příbězích), tak jeho porevoluční poetika se už opírá o propojování rovin komického a tragického, ale i vysokého a nízkého v literatuře.

Další autorovy texty: *Temporálne poznámky* (1993), *Nenapísaný román* (2004).

MÁRIUS KOPCSAY (1967) opírá své prózy (román *Domov*, 2005; *Zbytočný život*, 2006; *Medvedia skala*, 2009; *Veselé príhody z prázdnin*, 2011) o motivy domova a rodiny, které patří k centrálním v jeho tvorbě. Nahlíží je

ovšem z pohledu outsidera, tedy člověka, kterému se nedaří domov vytvořit, ať už z důvodů finančních, sociálních, či obecně můžeme říci, že jeho postavy nejsou schopné držet krok s porevolučním tempem. Život typické „kopcsayovské postavy“ je tematizován skrze stavu krajní skepse, nejistoty a s tím souvisejícím pocitem bezdomovectví. Autor variuje tu nejzákladnější polohu svých próz, a to je zobrazení intenzivního prožitku osamění.

Další autorovy texty: *Kritický deň* (1998) – Cena Ivana Kraska, *Stratené roky* (2004), *Mystifikátor* (2008).

4. Prózy oscilující mezi historickým a společenským románem

Na beletrizaci klíčových okamžiků naší nedávné historie se soustřeďují autoři Pavol Rankov, Peter Krištúfek, Ján Rozner nebo překvapivě například svým posledním románem také Uršula Kovalyk. Příběhy jsou situovány do městského prostředí v rozmezí od třicátých let 20. století až po léta sedmdesátá, případně s epickým přesahem do současnosti. Z hlediska žánru můžeme sledovat různou míru beletrizace dějinných okamžiků až po dokumentární charakter Roznerových próz.

Nejvyšší míru literárnosti můžeme lehce přisoudit **PAVLU RANKOVVI** (1964), který vstoupil do literatury v polovině 90. let jako povídkář. Po roce 2000 vydal dva romány, ve kterých se zaměřuje na klíčové dějinné okamžiky 20. století. V románu *Stalo sa prvého septembra (alebo inokedy)* (2008) podává příběh přátelství tří národnostně (či etnicky) odlišných kamarádů (Maďara, Čecha a Žida), kteří na levicovém koupališti soupeří o lásku Slovenky Márie. Ve třiceti kapitolách líčí třicet let jejich života, nahližených skrze události, které se odehrály vždy prvního září (nebo někdy jindy). Každá z postav prochází peripetiemi dějin od konce první republiky (1938) přes vznik Slovenského štátu, povstání, 50. léta, Maďarskou revoluci

v roce 1956, Pražské jaro až po okupaci Československa (1968). Za knihu dostal Rankov Cenu Európskej únie za literatúru (rok 2009).

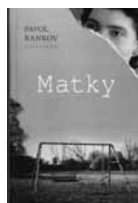
Jeho druhý románový titul nazvaný *Matky* (2011) byl oceněn Prémiov Literárneho fondu za pôvodnú literárnu tvorbu za rok 2011. Příběh začíná na konci roku 1944 a končí v autorově současnosti, tedy v roce 2011. Rankov v románu nahlíží mateřství v několika příběhových rovinách. Hlavní linii vyprávění tvoří život Zuzany, která v závěru války počne dítě s ruským partyzánem, avšak na základě udání své matky je odvečena do sovětského koncentračního tábora Artěk, kde porodí syna. Konfrontační protipól tvoří příběh diplomatky Lucie, která na základě technik orální historie píše práci o mateřství v hraničních životních situacích. Její respondentkou je právě zestárlá Zuzana, která přežila všechny útrapy života v koncentračním táboře.

V obou románech nenechává Rankov čtenáře na pochybách, že se jedná o románovou konstrukci.

Další autorovy texty: *My a oni / Oni a my* (2001), *V tesnej blízkosti* (2004), *Poviedky* (2012), *Na druhej strane* (2013).

S menší mírou konstrukce se setkáme v románech **PETRA KRIŠTÚFKA** (1973). V pořadí jeho už osmou prózou je román *Dom hluchého* (2012), který zahrnuje časové rozpětí od třicátých let po devadesátá léta 20. století. Nejrozsáhlejší část dějin věnuje autor událostem druhé světové války. Vypravěčův otec má v těchto událostech velmi ambivalentní roli. Během války se ocitl jako aktivní voják na obou stranách bojujících mocností. V padesátých letech byl zase – jako lékař, který má blízko k lidem v městečku a požívá jejich důvěry – zneužit státní policií. Titul knihy má metaforický přesah a vypovídá nejen o člověku, který fyzicky přišel o sluch, ale líčí i ztrátu soudnosti člověka, který přestal naslouchat svému svědomí, doslova se stal hluchým k sobě i druhým.

Další autorovy knihy: *Šepkár* (2008), *Blíženci a protinožci* (2010).

Dokumentární linii s ambicemi podat autentickou autorskou výpověď naplňuje tvorba divadelního a filmového kritika **JÁNA ROZNERA** (1922–2006), který se do slovenského literárního kontextu vrátil po mnohaletém odmlčení v exilu v Mnichově, kam v sedmdesátých letech 20. století emigroval. Jeho texty označil jiný současný slovenský spisovatel Michal Hvorecký jako nejlepší knihy 20. století. Ve všech třech titulech, které vyšly v poslední době na Slovensku, usiluje autor o autentickou výpověď. Rámec první z nich, *Sedem dní do pohrebu* (2009), tvoří sedm dní od smrti manželky – známé překladatelky Zory Jesenské – do jejího pohřbu. Kromě zachycení posledních dnů jejího života předkládá čtenáři na pozadí těchto dní celou řadu epizod ze svého osobního i profesního života. Velmi autenticky působí zejména líčení překážek, jaké kladl totalitní režim při něčem tak intimním a bolestivém jako je pohřeb milované ženy.

V dalším románu *Noc po fronte* (2010) autor fragmentárním způsobem zachycuje události od konce první republiky přes druhou světovou válku až po první dny po osvobození. Jednotlivé epizody se proplétají s historickou zkušeností autora. Dané období se kryje s jeho dospíváním. V podobné tonalitě vyprávění pokračuje i v knize *Výlet na Devín* (2011).

Zcela jiný vzhled do problematiky beletrizace klíčových dějinných okamžiků představuje autorka **URŠULA KOVALYK** (1969), která byla dosud ve slovenské literatuře vnímána jako feministická autorka. Z tohoto pohledu je její román *Krasojazdkyňa* (2013) považován za nejméně feministický text z její tvorby. Feministickou rovinu překryla autorka jinými vrstvami výpovědi, zejména tou historickou, jež zahrnuje národnostní, sociální, ale i intimní rovinu žitou. Příběh podává z pohledu dětské perspektivy, pracuje tedy s nespolehlivým vy-

pravěčem, který reflektuje i politicko-sociální okamžiky. Dospělá Karolína vystupuje jen v rámcových kapitolách knihy.

Další autorčiny knihy: *Neverné ženy neznášajú vajička* (2002), *Travesty šou* (2004), *Žena zo sekáča* (2008).

5. Literatura mimo proud

Celá řada knih vydaných v posledních deseti letech se přirozeně vzpírá rozčlenění do některého z načrtnutých vývojových proudů. Je to dané i tím, že současná literatura představuje dosud živý proces a nelze u ní jednoznačně určit, který z méně viditelných proudů se stane určujícím v dalším období. Proto se výběrově jedná o knihy autorů, kteří přes uvedené limity zaujímají důležité místo v obrazu slovenské literatury posledního období.

JANA JURÁŇOVÁ (1957) patří k spoluzakladatelkám feministického nakladatelství Aspekt, ve kterém také své knihy vydává. Její poslední prózy se vždy nějakým způsobem vztahují k modelování naší nedávné minulosti. V románu *Orodovnice* (2006) podává příběh čtyř žen (sester Ruženy a Zdenky/Kláry, švagrové Eleny a matky), které se sejdou na rodinné oslavě. Autorka se zaměřuje na příběh rodiny, která je skrze mužské představitele (otec a strýc) spojena s fašistickým a později komunistickým režimem. Juráňová nahlíží problematiku a komplikovaný příběh jedné rodiny z více úhlů pohledu.

Asi nejdále do minulosti se autorka vydala při psaní románu *Žila som s Hviezdoslavom* (2008). V knize zachycuje život Ilony Országové, manželky slavného básníka. Vzpomínky se v knize prolínají s popisem aktuálního dění, které se vztahuje k již zestárlé a osamocené Iloně.

Také v posledním románu Jany Juráňové *Nevybavená záležitosť* (2013) vstupuje do života její postavy historie, byť jen marginálně, ale autorka dokáže z prolnutí

dvou odlišných časových rovin konfrontovat dva odlišné lidské osudy. V románu podává příběh stárnoucí a náhle ovdovělé ženy, která se odstěhuje na venkov. Na půdě domu objeví starý obraz ženy s deníkem a fragmenty z korespondence. Z materiálů je zřejmé, že starobylý obraz zachycuje ženu, která jako Židovka neměla šanci přežít události druhé světové války. Obě časové roviny ženských osudů se protínají.

Další autorčina kniha: *Utrpenie starého kocúra* (2000).

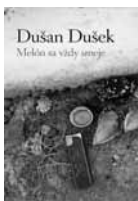
Ve stejném nakladatelství vydává po revoluci své texty také **JAROSLAVA BLAŽKOVÁ** (1933), která se zaměřuje zejména na mapování své paměti. Její román *Happyendy* (2005) zachycuje těžký úsek života, dobu, kdy se starala o vážně nemocného manžela. Součástí jsou i vzpomínky na mládí, dlouhou dobu manželství, na blízké město Bratislavu, přičemž je to pohled člověka, který musel svoji zem opustit. Přes veškerou tragičnost dané situace se autorka nevyhýbá ani situacím humorným.

Podobně postupuje i ve svém zatím posledním románu *To decko je blázon (Zo spomienok rozmaznanej dcérušky)* (2013), ve kterém vypráví očima dětského subjektu a jen místy tento dětský pohled doplňuje názory dnešní dospělé ženy. Opět namísto sentimentu staví humor a ironický odstup.

Mezi nejvýznamnější autory starší generace, kteří pokračují v publikování i po roce 1989, zcela právem patří **DUŠAN DUŠEK** (1946).

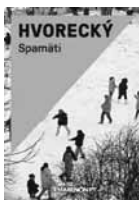
Nejnápadnějším rysem jeho próz i nadále zůstává fragmentarizace vyprávění, příběh se často rozpadá a jeho postavy se uchylují ke snění. Je to dost specifická cesta k tomu, jak uchopit okolní svět, jak pochopit člověka v tomto světě. Jeho poslední soubor povídek *Melón sa vždy smeje* (2013) byl nominován na cenu Anasoft Litera 2014. Autor do knihy zařadil své starší texty z let 1975–2003.

Další autorovy knihy: *Vták na jednej nohe* (2003), *Zima na ruky* (2006), *Holá veta o láske* (2010), *Slamienka* (2012).

Zcela mimo jakýkoli vývojový proud stojí tvorba **MICHALA HVORECKÉHO** (1976), který je považován za nejpřekládanějšího slovenského autora současnosti. Bohatě je překládán nejen do češtiny, ale zejména do němčiny. V německojazyčném prostředí jsou jeho knihy nejen dobře přijímány, ale i celkem pravidelně reflektované v tamních literárních časopisech. S odkazem na počátek jeho tvorby v 90. letech bývá Hvorecký škatulkován mezi autory science-fiction či cyberpunku. Tento typ poetiky u něj už nenajdeme a z hlediska žánru dává přednost už rozsáhlejším formám. Dokladem může být i jeho román *Dunaj v Amerike* (2010), který byl přeložen do češtiny jako *Smrt na Dunaji*, a překladatel změnou titulu podpořil kriminální zápletku v textu. Hlavní postavou románu je zklamaný překladatel krásné literatury Martin Roy, který se rozhodne pro kariéru manažera na výletní lodi (to je mimochodem autobiografický prvek v románu). Tok vyprávění zcela změní dívka Mona, která se nečekaně nalodí a vyprávění se tak začne měnit na vzpomínání na minulost a zároveň se aktuální pásmo příběhu začíná více orientovat na sérii zločinů, které se nečekaně na lodi odehrají. Asi nejzajímavější rovinu Royových úvah tvoří popisy jednotlivých měst na Dunaji a realie k nim se vážící.

Jinou polohu má Hvoreckého kniha *Spamäti* (2013), která vznikala téměř pět let a z jedné třetiny ji tvoří zápisy z blogu, které autor pravidelně zveřejňuje. V textu již zcela otevírá autobiografickou rovinu vyprávění, opírající se o fragmentární záznamy o době a světě, který se na jedné straně nezadržitelně komercializuje, a na straně druhé ten hodnotný svět, jež v textu zastupují významní spisovatelé (např. A. Lustig), zaniká.

Další autorovy knihy: *Eskorta* (2007), *Pastiersky list* (2008).

MONIKA KOMPANÍKOVÁ (1979) bývá ve slovenské literatuře srovnávána s Dušanem Duškem. Také ona vstoupila do literatury povídkami, ve kterých tematizuje různé podoby osamění. Za svoji prvotinu *Miesto pre samotu* (2003) získala Cenu Ivana Kraska. V další knize *Biele miesta* (2006) tematicky navázala na svůj debut. Její nejúspěšnější knihou je román *Piata lod* (2010), za který v roce 2011 získala cenu

Anasoft Litera. Tak jako v předchozích knihách i v oceněném románu zachycuje zejména osamělost postavy. V příběhu s dětskou vypravěčkou, dvanáctiletou Jarkou, prověřuje autorka všechny zažitě normy dotýkající se rodiny. Zachycuje zejména tu destruovanou podobu rodiny, v níž babička nechce být oslovována jako babička, matka se brání být matkou a dcera zůstává v příběhu příliš opuštěná na to, aby se dokázala z této zmnožené samoty vymáknout.

Další autorčina kniha: *Hlbokomorské rozprávky* (2013) – cena za ilustrace Veroniky Holcové.

Problematika překládání umělecké literatury ze slovenštiny do češtiny po roce 1989

Diskuse o tom, zda překládat nebo nepřekládat uměleckou literaturu do češtiny z tak blízkého jazyka, jakým je slovenština, nevzešly z rozpadu republiky, ale obdobné pochybnosti můžeme sledovat například už na přelomu 50. a 60. let minulého století. Nejvýznamnějším překladatelem předrevolučního období byl Emil Charous, který se důsledně soustředil na zprostředkování živého obrazu slovenské literatury. Překládal literární díla z tzv. šedé zóny, u kterých si mohl český čtenář uvědomit, nakolik je odlišná a posunutá hranice vnímání mezi povoleným a zakázaným v publikační praxi na Slovensku a u nás.

Po roce 1989 nastalo období, kdy byly téměř ze dne na den smeteny z edičních plánů připravované překlady ze slovenštiny, jak popisuje

překladatel Emil Charous ve svých ohlédnutích na vydavatelskou praxi v uplynulých letech. Tehdy jednoznačně převládlo přesvědčení, že ze slovenštiny není třeba překládat. Po několika planých pokusech distribuovat do českých knihkupectví slovenské knihy v originále se během pár let od této myšlenky upustilo. Takovým typickým příkladem je překlad bestselleru **Samka Táleho** *Kniha o cintoríne*. Rozdíl mezi prodejem slovenského textu a českým překladem jde do tisíců kusů. Tím započala nová překladatelská etapa, která se snaží představit čtenářsky živé texty. Jen velmi sporadicky se do edičního plánu dostanou i knihy staršího období (např. nakladatelství Kalich vydalo překlad Slobodova románu *Rubato*). Zcela nový přístup k překládové politice zaujalo nakladatelství Větrné mlýny, které založilo edici příznačně a vyzývavě nazvanou: Česi, čítajte! Soustřeďuje se nejen na čtenářsky úspěšné tituly starších autorů (např. Pavel Vilikovský, Dušan Dušek, Rudolf Sloboda), ale i na autory, kteří začali publikovat teprve v období porevolučním (Monika Kompaníková ad.) Naprosto ojedinělým je „visegrádský překlad“ nejnovější knihy **Pavla Vilikovského** *Príbeh ozajského človeka* (2014), který vyšel současně v jazycích Visegrádské čtyřky – tedy kromě slovenštiny, také v češtině, maďarštině a polštině.

Když se ohlédneme do minulosti, nezbývá než přiznat, že slovenská literatura sice nemohla nikdy konkurovat překladům ze západoevropských literatur, ale vždycky si našla svého českého čtenáře, který byl ochotný číst slovenské knihy ať už slovensky, nebo v překladu do češtiny. Bohužel obecný trend v posledních letech vypovídá spíše o snižování čtenářských kompetencí jako takových, což se dotýká i přijímání slovenské literatury u nás. Z tohoto důvodu se zdá jako vhodné řešení nabízet českému čtenáři slovenskou literaturu v pohodlném překladu do češtiny. Množství přeložených knih zejména za posledních deset let vypovídá o úspěšnosti této cesty.

JANA PÁTKOVÁ • jana.patkova@ff.cuni.cz

Nakladatelskou reklamu představila kromě kalendáře také výstava

Foto Lenka Šimková

Knihovnický kalendář na rok 2015 nazvaný *Česká kniha v reklamě (1791–1948)* zdobí reprodukce nakladatelských a knihkupeckých prospektů a jiných propagačních materiálů z tohoto oboru. Vydala jej tradičně Národní knihovna ČR a obrazový doprovod poskytla Knihovna Národního muzea. „Účelem této tiskoviny je nejen upozornit na opomíjený doklad české knižní kultury, ale také představit sbírku nakladatelských prospektů oddělení knižní kultury Knihovny Národního muzea, která čítá přes 6000 ukázek z období od roku 1780 do současnosti,“ píše se v úvodu kalendáře.

A. Zach při komentované prohlídce

„Ve stolním kalendáři se ale zároveň prezentuje ojedinělá kolekce knižní reklamy Aleše Zacha, který se tématu českého nakladatelského podnikání věnuje profesně desítky let.“

S obdobným cílem vznikla výstava, kterou Aleš Zach připravil pro Malou galerii Středočeské vědecké knihovny v Kladně a jejíž vernisáž se uskutečnila 7. ledna, tedy v době, kdy jsme v knihovnickém kalendáři na svých stolech otočili první list. Výstavu nazval (po dohodě s ostatními autory kalendáře) **Kniha v české nakladatelské reklamě** a představil na ní materiály výhradně ze svého vlastního archivu. Po výtvarné stránce se na expozici podílela grafička a pracovnice oddělení knižní kultury Knihovny Národního muzea Veronika Botová.

Aleš Zach je původní profesí knihovník a bibliograf. V letech 1991–2006 působil jako vědecký

pracovník Ústavu pro českou literaturu Akademie věd ČR, kde se specializoval na dějiny českých nakladatelství 19. a 20. století a mimo jiné připravoval hesla pro *Lexikon české literatury* (Academia, 1985–2008). Vyzkoušel si i praktickou stránku nakladatelského řemesla, neboť v letech 1994 až 2005 spoluvytvářel ediční program pražského nakladatelství Thyrsus. V tomto nakladatelství vyšly také jeho práce *Nakladatelská pouť Jiřího Karáska ze Lvovic* (1994), průvodce *Stopami pražských nakladatelských domů* (1996) a studie *Příběh štočků* (2002). Pro zájemce o knižní kulturu a dějiny nakladatelství vytváří v současné době databázi *Slovník českých nakladatelství 1849–1949*, jež je volně dostupná na internetu (<http://www.slovník-nakladatelství.cz/>). Představuje v ní především méně známé nakladatele a nakladatelské podniky, jejichž hesla se „nevešla“ do Lexikonu.

Spolupráci se Středočeskou vědeckou knihovnou v Kladně Aleš Zach navázal již v roce 2007, kdy si knihovna připomínala 110. výročí svého vzniku a k této příležitosti vydala Zachovu publikaci *Nakladatelské Kladno: z dějin kladenské knižní kultury*.

Výstava *Kniha v české nakladatelské reklamě* zahájila letošní výstavní sezónu v Malé galerii Středočeské vědecké knihovny a trvá do 17. února. Doprovodili ji dvě komentované prohlídky, jedna během vernisáže a druhá 5. února. Aleši Zachovi a Veronice Botové se podařilo na poměrně omezeném prostoru šesti výstavních vitrín ukázat zajímavý výběr letáků, prospektů, plakátů a nabídkových seznamů, které charakterizují nakladatelskou činnost od poloviny devatenáctého století do 40. let století dvacátého a dokládají, že i v této oblasti a době byla důležitá správně cílená reklama. Za dnes již zažloutlými propagačními materiály můžeme tušit úsilí nakladatelů nejen nabídnout svou produkci k četbě a kulturnímu povznesení, ale také ji dobře prodat. K nejstarším exponátům patří prospekt firmy Josef Schalek (Šálek) na Slovenské pohádky a pověsti Boženy Němcové s návrhem obálky od Josefa Mánesa (1857), k těm novějším například nabídka knih z edice Topičovy bílé knihy v grafické úpravě Cyrila Boudy. Z pestrého žánrového zastoupení pak můžeme soudit, že reklamní prostředky nakladatelů byly obdobné, ať se týkaly propagace Ottova slovníku naučného nebo třeba Červené knihovny.

JÍŘÍ MIKA mika@svkkl.cz

VYHODNOCENÍ FOTOSOUTĚŽE

časopisu Čtenář na téma Knihovna jako obývací město – obce

Do fotosoutěže, která probíhala v období říjen–listopad 2014, se zapojilo 28 účastníků, kteří poslali celkem 77 fotografií.

Většina ze zúčastněných tedy využila možnosti poslat až tři snímky. Ze zaslaných fotografií vybrala porota ve složení Ing. Jiří Mika (zástupce vydavatele), Mgr. Lenka Šimková (redakce), Kateřina Bobková (grafička) a PhDr. Vladimíra Švorcová (redakční rada) 11 vítězných fotografií, které obsadí obálky časopisu *Čtenář* v letošním roce.

Autoři vítězných fotografií a jimi prezentovaná knihovna:

- TOMÁŠ HOŘAVA
- Městská knihovna v Praze – Lužiny
- TOMÁŠ CAJTHAML
- Městská knihovna Beroun
- ALENA HERZÁNOVÁ
- Městská knihovna Litvínov
- MONIKA MOLINKOVÁ
- Knihovna města Petřvaldu
- JITKA SOCHOROVÁ
- Městská knihovna Nové Strašecí
- DITA ŘÍHOVÁ
- Městská knihovna a informační centrum Dolní Bousov
- MARTINA KOŽÍŠEK OUŘADOVÁ
- Knihovna města Plzně
- čtenářský koutek na plovárně v městské části Hradiště
- KLÁRA RŮŽIČKOVÁ
- Knihovna Dr. E. Bořického Milín
- KATEŘINA MRVOVÁ KREJČOVÁ
- Knihovna Václava Štecha Slaný
- LENKA KRÍŽOVÁ
- Městská knihovna Ostrov
- IVANA RYSOVÁ
- Městská knihovna Kladno

Všem účastníkům soutěže velmi děkujeme za účast a výhercům srdečně gratulujeme. Redakce *Čtenáře*

Knihovna Kroměřížska poskytuje službu biblioterapie

Zatímco v zemích na západ od naší republiky je pojem *biblioterapie* hojně rozšířen, u nás je zatím stále ještě „v plenkách“. O to, aby se situace začala měnit a tato terapeutická metoda se začala více využívat, se s úspěchem snaží Knihovna Kroměřížska.

„Začali jsme nejdříve teoreticky tím, že jsme vloni i předloni uspořádali odborný seminář pro knihovníky. Jedna z našich knihovnic absolvovala biblioterapeutické i psychoterapeutické kurzy a biblioterapii provozuje v praxi. Na seminářích mohla předávat své zkušenosti z práce s lidmi s psychickým onemocněním, za kterými dochází do kroměřížské Psychiatrické nemocnice,“ uvedla ředitelka knihovny PhDr. Šárka Kašpárková.

Zájem o biblioterapeutickou pomoc projevil také Horizont Kroměříž spadající pod Centrum služeb postiženým Zlín. Knihovna proto zavedla takzvané *Biblioterapeutické čtvrtky*. Knihovnice, která podpůrnou léčebnou metodu provádí, si v tento den dopoledne vyhradila čas pro klienty zařízení.

Foto archiv knihovny

Ve své nové aktivitě však chce jít knihovna ještě dál. „V roce 2015 bychom rádi uspořádali asi tři přednášky určené veřejnosti, jejichž výstupem by mimo jiné byl seznam doporučené literatury. Zájemci do něj mohou už teď nahlédnout i na našich stránkách (<http://www.knihkm.cz/sluzby/pro-dospela/vzdelavani/biblioterapie.html>). Samozřejmě budeme dál pokračovat ve spolupráci s Horizontem. Službu budeme rádi poskytovat i dalším zájemcům,“ uzavřela ředitelka knihovny.

ZÁPISKY NOVOZÉLANDSKÉHO KNIHOVNÍKA

1

Kterak brněnský student k protinožské knihovničtině přišel

I když jsem svou rodnou vísku opustil teprve v červenci roku 2014, moje cesta začala už mnohem dříve. Někteří pamětníci si možná pamatují na květen roku 2013, kdy jsem do *Čtenáře* psal o tom, jak jsem odjel studovat knihovnictví do norského Osla. Už tehdy jsem tušil, že to nebylo

naposled, co jsem se vydal za hranice naší země zkoumat náš obor podrobněji a z poněkud širších perspektiv. Tehdy jsem se to však neopovažoval říkat nahlas. A tak se stalo, že jsem v červenci roku 2014 odjel na Nový Zéland. Bylo to jen dva týdny po mém absolutoriu na Kabinetu informač-

ních studií a knihovnictví v Brně. Ani snad ne třeba říkat, že můj veškerý volný čas před odjezdem zabírala příprava na státnice a na nějaké přemýšlení o tom, co budu dělat na tom ostrově mezi Austrálií a Jižní Amerikou, jednoduše nebyl čas.

A tak jsem se uprostřed zimy ocitl v Aucklandu, největším zélandském městě. Zima v červenci? Samozřejmě, tady je všechno obráceně: časový posun oproti Česku je dvanáct hodin a zima je tady v českém létě a jaro na český podzim. Jen pro představu, jak takový Auckland vypadá: na ploše dvakrát větší než Praha žije jeden a půl milionu obyvatel, plných třicet procent všech obyvatel Nového Zélandu. V této vskutku multikulturní metropoli jsem první bydlení i práci našel velmi rychle. Mám docela štěstí v tom, že mám stavební průmyslovku, což mi umožňuje dostat relativně snadno práci tesaře či zedníka. To je důležité především v situaci, kdy platíte pětkrát větší nájem než v Česku, a zároveň jste nezdědili po nevládní tetě letní zámeček se zahradníkem a jste rádi, že jste při studiích našetřili alespoň na letenku, která stojí asi jako dva nové iPhone. Na stavbě to většinou funguje tak, že se přijedete v pondělí zeptat na práci, která buď není, nebo v úterý řežete krokve (krokve je šikmý prvek krovu, který nese střešní latě). A já žezal krokve. Těžko si tak rychlý proces představit v knihovně, zvláště pak na Novém Zélandu, kde procesy trvají neuvěřitelně dlouho. Modelový příklad shánění nového knihovníka tady vypadá nějak takto: knihovní manažer zjistí, že potřebuje pracovníka. Vystaví inzerát a stanoví deadline, do kterého je možno posílat přihlášky (řekněme měsíc). Poté přihlášky vyhodnocuje (měsíc) a na následující měsíc si s účastníky sjedná pohovory. Od přijatého uchazeče se očekává, že nastoupí co nejdříve, nicméně tak nějak se už počítá s tím, že to bude po třech měsících, čili po klasické výpovědní lhůtě. Tento bezmála půlroční byrokratický kolos ztěžuje každému cizinci s ročním pracovním vízem získat místo v knihovně na maximum. Většina příchozích včetně mě má totiž typicky pouze roční pracovní vízum, které se získává poměrně snadno, naopak regulérní pracovní vízum, které

našince opravňuje k práci v knihovně, je opravdu velmi náročné získat, pokud teda nerandíte s Novozélandkou nebo Novozélandanem. Součástí procesu získání takového dlouhodobého víza je dokazování nadřazenému orgánu (koncilu, z angl. *Council*, něco jako u nás krajský úřad), že žádný z místních *kiwi* (jak se Novozélandané sami hrdě označují) nedosahuje vašich kvalit a musejí tedy přijmout právě vás. To je pochopitelně velmi ošemetné hlavně z toho důvodu, že pokud se hlásíte na nižší pozici typu knihovní asistent, nepotřebujete vzdělání ani zkušenosti, takže i když je máte, nemáte žádnou výhodu oproti místním. Pokud se hlásíte na vyšší pozici typu *team leader*, samozřejmě ji taky nedostanete, protože nemáte *novozélandskou* zkušenost. Vaše *evropské* zkušenosti tu uznává skutečně málokdo.

Takže zatímco jsem si stloukal dřevěné domky, posílal jsem přihlášky do knihoven všude možné i nemožné. „Hlavně si nic nedělat z těch odmítavých mejlů!“ říkal jsem si každý večer. Znáte to, je to pořád dokola: „jsme skoro tak moc neuvěřitelně šťastní, že jste o tuto pozici požádal, jako je nám neuvěřitelně líto, že nevyhovujete požadavkům na ni“. Asi po dvou měsících se to však zčistajasna stalo: přišla mi pozvánka na pohovor z knihovny v Palmerston North, kde jsem se ucházel o pozici Digital Engagement Service Guide. Měl jsem štěstí, že manažerka knihovny byla digitálně políbená žena, takže se spokojila se Skype pohovorem. Ten se nevyvedl úplně podle mých představ, takže jsem ho v hlavě přesunul do síně s názvem *dobrá zkušenost, ale nevyšlo to* a tím to pro mě skončilo. Alespoň jsem si to myslel následující dva týdny. Poté jsem to

Průčelí knihovny v Palmerston North

Interiér knihovny,
hudební oddělení

technologie v knihovně. Nefunguje někomu počítač? Vypadla wi-fi? Koupil si pan Waka nový telefon a neví, co s ním? Je potřeba nový knihovní systém? Není problém, všechno vyřešíme. Vedle toho organizujeme několikrát týdně kurzy informačního vzdělávání, poskytujeme podporu uživatelům na telefonu a zaskakujeme všude tam, kde je zrovna potřeba. Díky tomu, že většinou rozumíme technologiím více než jiní knihovníci, získali ostatní pocit, že umíme všechno,

a tak ani nám se nevyhne řazení knih a nekončné přesouvání vozíků z místa A na místo B.

Každý knihovník tady má vedle své běžné pracovní náplně na starosti nejméně jeden projekt. Zatímco služebně starší kolega řeší transfer celého fondu na technologii RFID a kolegyně aktualizaci informačně vzdělávacích kurzů, mým projektem jsou sociální média. Takže když mi zrovna nikdo nevolá, že neví, co dělat s formátem Epub, věnuji se plánování a tvorbě obsahu pro náš Facebook, Twitter, Instagram, Pinterest a další (sledovat mé aktivity můžete na [fb.com/palmerstonnorthcitylibrary](https://www.facebook.com/palmerstonnorthcitylibrary)), mé příspěvky jsou podepsané jako ^MK). Smlouvu mám v knihovně jen na šest měsíců coby záskok za mou předchůdkyni, která je na mateřské dovolené.

Tolik na úvod k tomu, jak jsem se dostal k práci novozélandského knihovníka a jak to u nás zhruba vypadá. V dalším díle, který vyjde za dva měsíce, vám povím více o novozélandských knihovnách obecně, jejich zvláštnostech a vůbec zvláštnostech celého novozélandského prostředí včetně zdejší ekonomické situace. A že jste to vy, prozradím i nějaká konkrétní čísla. Pokud se už nemůžete dočkat, můžete mě sledovat na [klajbic.blogspot.com](https://www.klajbic.blogspot.com), ale upozorňuji rovnou, že spíše než o knihovnách se tam dočtete o úplně jiných, zdánlivě nesouvisejících věcech.

Text a foto **MICHAL KLAJBAN**
✉ michal.klajban@gmail.com

Před 165 lety, 7. 3. 1850, se narodil **Tomáš Garrigue Masaryk** († 1937), pedagog, filozof a politik, první československý prezident (1918–1935); z jeho četných spisů uvedme alespoň: *Sebevražda, Česká otázka, Naše nynější krize, Jan Hus, Otázka sociální, Nová Evropa, Světová revoluce, Ideály humanitní* aj.

Před 85 lety, 9. 3. 1930, se narodil **Ota Filip**, český exilový spisovatel (od roku 1974 žije v Německu) píšící také německy, autor románů *Cesta ke hřbitovu, Blázen ve městě, Nanebevstoupení Lojzka Lapáčka ze Slezské Ostravy, Poskvrněné početí, Kavárna Slavia, Děda a dělo, 77 obrazů z ruského domu, Sedmý životopis, Osmý čili nedokončený životopis* aj.

Před 95 lety, 10. 3. 1920, se narodil **Boris Vian** († 1959), francouzský prozaik, novinář a kritik, jazzový hudební skladatel, dramatik, písničkář, herec, malíř, překladatel a scenárista, autor románů *Pěna dní, Srdcerváč* či *Podzim v Pekingu*, mnoha povídek, písni i dramát.

Před 75 lety, 10. 3. 1940, zemřel ruský prozaik a dramatik **Michail Bulgakov** (* 1891), autor románů *Bílá garda, Divadelní román a Mistr a Markétka* či novel *Osudná vejce a Psí srdce*.

Před 100 lety, 12. 3. 1915, se narodil český prozaik, publicista a scenárista **Jiří Mucha** († 1991), syn slavného malíře Alfonse Muchy, o němž napsal knihu, autor próz *Studené slunce, Pravděpodobná tvář* aj.

Před 85 lety, 12. 3. 1930, zemřel český prozaik a dramatik **Alois Jirásek** (* 1851), autor her *Lucerna, Vojnarka* či *Otec*, populárního souboru *Staré pověsti české* a především historických románů a cyklů *Temno, F. L. Věk, Filosofská historie, Poklad, Proti všem, Psohlavci, U nás, Mezi proudy, Bratrstvo, Husitský král* a mnoha dalších.

Před 65 lety, 12. 3. 1950, zemřel německý spisovatel **Heinrich Mann** (* 1871), starší bratr spisovatele Thomase Manna, autor románů *Profesor Neřád* (slavná filmová verze má název *Modrý anděl*), *Poddaný* či dvojdílného historického románu *Mládí krále Jindřicha IV. a Zrání krále Jindřicha IV.*

Před 40 lety, 13. 3. 1975, zemřel **Ivo Andrić** (* 1892), srbský spisovatel, zatím jediný jihoslovan-

ský nositel Nobelovy ceny za literaturu (1961), autor románů *Travnická kronika, Most na Drině, Slečna* a mnoha novel a povídek.

Před 75 lety, 16. 3. 1940, zemřela švédská spisovatelka **Selma Lagerlöfová** (* 1858), která jako první žena obdržela Nobelovu cenu za literaturu (1909) a jako první žena se stala členkou Švédské akademie (1914); z jejího díla je nejznámější román *Gösta Berling*.

Před 60 lety, 21. 3. 1955, se narodila **Halina Pawłowska**, populární spisovatelka, scenáristka (např. *Díky za každé nové ráno*) a moderátorka; autorka knížek *Zoufalé ženy dělají zoufalé věci, Proč jsem se neoběsila, Hroši nepláčou, Banánové rybičky* a dalších.

Před 95 lety, 22. 3. 1920, se narodil **Ludvík Kundera** († 2010), český básník, dramatik, prozaik, překladatel, editor, literární historik; vynikající překladatel německé literatury (Brecht, Büchner, Schiller, Benn, Trakl, Morgenstern, Rilke, Celan, Böll aj.), autor rozsáhlé monografie *František Halas*, laureát Ceny Jaroslava Seiferta (2009) a Státní ceny za překladatelské dílo (1996).

Před 110 lety, 24. 3. 1905, zemřel francouzský spisovatel **Jules Verne** (* 1828), autor stále populárních dobrodružných románů (v některých položil základy vědecko-fantastického žánru): *Pět neděl v balóně, Cesta do středu Země, Děti kapitána Granta, Dvacet tisíc mil pod mořem, Tajuplný ostrov, Dva roky prázdnin, Ocelové město, Tajemný hrad v Karpatech* aj. (celkem kolem 70 knih).

Před 110 lety, 26. 3. 1905, se narodil **Václav Černý** († 1987), český literární vědec, kritik, spisovatel, filozof a překladatel (přeložil např. Montaignovy *Eseje* nebo Cervantesova *Dona Quijota* či výbor ze středověkých francouzských kronik), mj. autor rozsáhlých pamětí.

Před 120 lety, 30. 3. 1895, se narodil francouzský spisovatel **Jean Giono** († 1970), autor románů *Hlasy země, Silné duše* a *Husar na střeše*.

Před 160 lety, 31. 3. 1855, zemřela anglická spisovatelka **Charlotte Brontëová** (* 1816), sestra spisovatelek Emily a Anne Brontëových, autorka románu *Jana Eyrová*.

Podklady jsou čerpány
z databází KKL, ANL a Anopress

CHRÁST, Viktor. Konec čekání na bestsellery. Knihovny je nově nabídnou i v elektronické podobě. *Mladá fronta Dnes – Zlínský kraj, 2014, 25(273), s. B2. ISSN 1210-1168.*

Autor ve svém příspěvku popisuje, jak knihovny ve Zlínském kraji zlepšují dostupnost fondu svým čtenářům a to pomocí služby půjčování e-knih. Čerpá ze zkušeností Knihovny Bedřicha Beneše Buchlovana v Uherském Hradišti, Městské knihovny v Rožnově pod Radhoštěm, Městské knihovny ve Valašském Meziříčí a Masarykovy knihovny ve Vsetíně. K problematice se vyjadřují ředitelé těchto institucí. V článku se dále uvádí spolupráce s portálem eReading.cz a počet knih, které si čtenáři mohou vypůjčit. Upozorňuje však také na úskalí tohoto nového systému půjčování apod.

Muzeum knihy ve Žďáře skončilo. Po 57 letech. *Mladá fronta Dnes – Vysočina, 2014, 25(257), s. 2. ISSN 1210-1168.*

Článek popisuje proces ukončení provozu Muzea knihy ve Žďáře nad Sázavou, které zde bylo od roku 1957. Vysvětlují se zde důvody jeho ukončení (zastaralost, snižující se návštěvnost muzea, končící nájemní smlouva Národnímu muzeu, pod nějž expozice patří apod.). Ředitel knihovny Národního muzea Martin Sekera popisuje, co bude s fondem /depozitářem muzea a jak bude probíhat demontáž muzejních expozic, stěhování sbírkového materiálu i tiskařských strojů, dále likvidování některých modelů interiérů aj.

Knihovnu roku 2014 mají v Horní Lidči na Vsetínsku. *Moderní obec: odborný časopis pro veřejnou správu, 2014, 20(11), s. 5. ISSN 1211-0507.*

Příspěvek pojednává o udělování ceny *Knihovna roku 2014* ve všech kategoriích. Zvláště se zaměřuje na vítěze kategorie Základní knihovna, tj. Obecní knihovnu v Horní Lidči a popisuje okolnosti, které k jejímu zvolení přispěly. Dále pak nastiňuje cíle této instituce do budoucna. Příspěvek je doplněn fotografiemi.

PRUCKOVÁ, Lenka a Ivana JUNGOVÁ. Grilování s knihovnicí: netradiční marketing. *Veřejná správa, 2014, 25(22), s. 14–15. ISSN 1213-6581.*

Rozhovor s ředitelkou Knihovny města Olomouce RNDr. Lenkou Pruckovou o jejím působení v porotě soutěže *Knihovna roku*, dále o projektu *Grundtvig*, v němž je Knihovna města Olomouce zastoupena. L. Prucková také hovoří o začínajících autorech a propagaci jejich děl v rámci knihoven, problematice čteček a e-knih, marketingových akcích na podporu knihovny, povinné literatury pro studenty apod.

BÖHM, Tomáš a Martin RYCHLÍK. Tištěné slovo není na ústupu. *Nezanikne. Lidové noviny, 2014, č. 298, s. 4. ISSN 0862-5921.*

Rozhovor s generálním ředitelem Národní knihovny České republiky, mimo jiné o velikosti a stavu fondu Národní knihovny, historii a současnosti povinného výtisku, o výpůjčkách. Dále o digitalizaci, spolupráci s Google Books, depozitáři v Hostivaři, nerealizovaném Kaplického projektu, dokončení revitalizace Klementina a připravenosti Národní knihovny na povodně aj.

PISTORIUS, Vladimír. Dvě poznámky o redakcích. *Host, 2014, č. 9, s. 43. ISSN 1211-9938.*

Autor ve své studii seznamuje čtenáře se současnou i minulou redaktorskou prací. Zabývá se systémem a specifiky redakční práce v západní Evropě i u nás. Porovnává, analyzuje pozitiva a negativa obou systémů. Dále, na základě svých osobních zkušeností, do hloubky popisuje historický i současný stav redakční práce v kontextu s nakladatelstvími před a po roce 1989. Na závěr se věnuje úvaze, kam spěje dnešní knižní produkce v České republice.

Dárek neslyšícím: video z knihovny. *Mladá fronta Dnes – Liberecký kraj, 2014, 25(299), s. 2. ISSN 1210-1168.*

Krátký příspěvek o vytvoření videa ve znakovém jazyce pro neslyšící za pomoci tlumočnicka a lektora znakového jazyka Karla Redliča z Centra pro zdravotně postižené Libereckého kraje a zaměstnanců Krajské knihovny v Liberci. Dále informuje o tom, že knihovna nakoupila fond na DVD – v jejích prostorách (u výpůjčního pultu) je instalována indukční smyčka a v přednáškovém sále je pak pro neslyšící vyčleněn speciální počítač s videokamerou.

Zdroje jsou dostupné v *Knihově knihovnické literatuře*
Národní knihovny ČR

Německé i české knihovny se zapojily do společného projektu *Česko-saská síť knihoven – Informace bez hranic*. Cílem projektu bylo prostřednictvím sítě spolupracujících knihoven v příhraničních oblastech Česka a Saska zprostředkovat informace a informační zdroje uživatelům knihoven, studentům i všem ostatním zájemcům. Spolupráce a propojování vědeckých a veřejných knihoven, výměna a sdílení znalostí a zkušeností na daném území se může významným způsobem promítnout do úrovně a kvality vzdělání. Do projektu se zapojily čtyři knihovny v Liberci, Plzni, Chemnitzu a Zittau/Görlitzu. V rámci něj došlo ke zjednodušení meziknihovních výpůjčních služeb, díky čemuž mohou uživatelé získat požadované informační zdroje rychleji a za lepších podmínek. Byly zakoupeny elektronické knihy s cílem jejich optimálního sdílení, projekt také podpořil výzkum a výuku na zúčastněných vysokých školách. V průběhu workshopů byla diskutována témata současného fungování a řízení knihoven, které je ovlivňováno rychlým rozvojem informačních technologií. V rámci *Dnů knihoven* mohli studenti vysokých škol navštívit knihovny v Chemnitzu a v Plzni, seznámit se s jejich službami a nabídkou elektronických informačních zdrojů pořízených v rámci projektu. Výměnné pobyty mezi českými saskými knihovnami pomohly ke zvyšování odborných kompetencí pracovníků knihoven.

(*Bibliotheks Magazin – Nr. 3/2014, s. 146–148*)

Dobrovolnická činnost se stává přirozenou součástí různých oblastí našeho každodenního života a dobrovolníci nejsou novým fenoménem ani ve slovenských knihovnách. Zkušenosti s jejich prací mají především veřejné knihovny, kde už dlouhodobě vypomáhají při různých činnostech – s organizací akcí, donáškou knih seniorům a imobilním občanům, se čtením dětem apod. Dobrovolníci v knihovnách často představují alternativní způsob řešení ekonomických problémů a nedostatku personálu. Univerzitní knihovna v Bratislavě při přípravě programu dobrovolníků spolupracovala s Katedrou sociální práce Pedagogické fakulty Univerzity Mateja Bela a pracovníky Centra dobrovolnictví. Důležitým výsledkem spolupráce s Centrem byl projekt *Dobrovol-*

nictví seniorů v Univerzitní knihovně UMB, který významně pomohl při tvorbě podmínek pro působení dobrovolníků v této knihovně. Knihovna si vytvořila databázi dobrovolníků, projekt finančně podpořila komunitní nadace *Zdravé město*. Dobrovolnický program je primárně zaměřen na seniory ve věku nad padesát let. Finanční prostředky z pilotního projektu byly použity na propagaci programu, přípravu informačního materiálu pro dobrovolníky se základními informacemi o jejich právech a povinnostech a úhradu některých nákladů – cestovné, občerstvení, dárky pro dobrovolníky.

(*Bulletin Slovenskej Asociácie knižnic – Roč. 22, č. 3/2014, s. 43–44*)

Emirát Katar buduje svoji novou Národní knihovnu nejen jako centrum vzdělávání, ale i jako metropolitní veřejnou knihovnu pro všechny obyvatele.

Národní příjmy Kataru pochází hlavně z těžby a zpracování ropy a zemního plynu, na něž připadá padesát pět procent tvorby HDP a osmdesát pět procent vývozu. Bohatství a životní úroveň Katarců jsou srovnatelné se západní Evropou. V zemi působí od roku 1995 *Katarská nadace*, která má tři základní úkoly – podporu vzdělávání, podporu vědy a výzkumu a rozvoj společnosti. Jedním z jejích hlavních cílů je vybudování Národní knihovny Kataru, která by měla mít za úkol podporu vědy a výzkumu, stejně tak jako rozvoj ekonomiky založený na mezinárodních informacích a znalostech. Ředitelkou projektu stavby katarské národní knihovny se stala Claudia Lux, bývalá prezidentka *The International Federation of Library Associations and Institutions* (IFLA) 2007–2009. Katarská Národní knihovna bude kombinovat funkce národní knihovny (definované UNESCO), univerzitní a centrální veřejné knihovny. Knihovna bude mít právo povinného výtisku, bude tvořit národní bibliografii, bude centrem ISBN a bude mít i archivační povinnost dokumentů. Také naváže spolupráci s řadou výzkumných subjektů v zemi a umožní přístup k mezinárodním databázím. Bude ovšem také sloužit jako centrální veřejná knihovna, která bude připravovat akce na podporu čtenářské gramotnosti v Kataru.

(*IFLA Journal – Vol. 40, No. 3/2014, s. 174–181*)

Úplný přehled novinek najdete na adrese

http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=09_Okn/Prirustky.htm

KNIHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

BARBIER, Frédéric. Histoire des bibliothèques : d'Alexandrie aux bibliothèques virtuelles. [Dějiny knihoven. Od Alexandrie k virtuálním knihovnám.] Paris: Armand Colin, 2013. 301 s. : il. Collection U. Histoire.

ISBN 978-2-200-27440-5 Kdb T 235258

BRINTZINGER, Klaus-Rainer, Ulrich HOHOFF, hrsg. Bibliotheken : Tore zur Welt des Wissens / unter Mitarbeit von Benjamin Rücker. [Knihovny : brány do světa poznání.] Hildesheim: Georg Olms, 2013. 338 s. : il. Deutscher Bibliothekartag. Kongressbände.

ISBN 978-3-487-14888-5 Kfe 39.821

FUTTERLIEB, Kristin, Ivo VOGEL, hrsg. Neue Führungskräfte in Bibliotheken : Erfahrungsberichte aus der Praxis. [Noví manažeři v knihovnách. Zprávy z praxe.] Wiesbaden: Harrassowitz, 2013. 243 s. : il. Beiträge zum Buch- und Bibliothekswesen, Bd. 56.

ISBN 978-3-447-06876-5 Kf 39.820

Kultura České republiky v číslech : vybrané údaje ze statistických šetření / Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2014. 29 s. : il., převážně tabulky.

Zb 9.725/B

Sdružení knihoven České republiky v roce 2013 : ročenka / odpovědný red. Lea Prchalová, Jaromír Kubiček. Ostrava: Sdružení knihoven České republiky, 2014. 159 s. : barev. il.

ISBN 978-80-86249-70-4 Kpo 9.722/B

SMALLWOOD, Carol, Linda Burkey WADE, eds. Job stress and the librarian : coping strategies from the professionals. [Pracovní stres a knihovnické. Strategie zvládnutí od profesionálů.] Jefferson: McFarland, 2013. ix, 201 s.

ISBN 978-0-7864-7180-5 Kr 39.827

Automatizace knihovnické a informační činnosti

KUROSE, James F., Keith W. ROSS. Počítačové síť. Brno: Computer Press, 2014. 622 s., il., portréty.

ISBN 978-80-251-3825-0 Abcb 39.960

Modele spolupráce bibliotek publiczných : czy razem mozemy więcej, szybciej, lepiej? : X Ogólnopolska Konferencja „Automatyzacja bibliotek publiczných“, Warszawa, 7–8 listopada 2012 r. / redaktor tomu Lilia Marcinkiewicz. [Modely spolupráce veřejných knihoven. Jsme spolu více, rychleji, lépe? 10. celo-

státní konference „Automatizace veřejných knihoven“, Varšava, 7.–8. listopadu 2012.] Warszawa: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, 2013. 178 s. : il. Propozycje i Materiały, 87.

ISBN 978-83-61464-75-4 Abda 39.836

Architektura knihoven

BLONDEL, Jean-François. Prestigieuses bibliothèques du monde. [Prestížní knihovny ve světě.] Toulouse: Oxus, 2013. 239 s. : barev. il.

ISBN 978-2-84898-160-4 Aa 39.823

CARR, Mary M. The green library planner : what every librarian needs to know before starting to build or renovate. [Plán ekologické knihovny. Co musí znát každý knihovník před začátkem stavby nebo rekonstrukce.] Lanham: Scarecrow Press, 2013. xv, 136 s.

ISBN 978-0-8108-8736-7 Aac 39.777

Vzdělávání knihovnických a informačních pracovníků

MYBURGH, Sue, Anna Maria TAMMARO. Exploring education for digital librarians : meaning, modes and models. [Za poznáním vzdělávání pro digitální knihovníky : význam, způsoby, modely.] Oxford: Chandos, 2013. XIV, 310 s. Chandos information professional series.

ISBN 978-1-84334-659-3 Va 39.852

SMALLWOOD, Carol, Kerol HARROD, Vera GUBNITSKAIA. Continuing education for librarians : essays on career improvement through classes, workshops, conferences and more. [Další vzdělávání pro knihovníky. Eseje o zlepšení kariéry prostřednictvím kurzů, workshopů, konferencí a dalších.] Jefferson: McFarland, 2013. viii, 224 s.

ISBN 978-0-7864-6886-7 Vd 39.826

KNIHOVĚDA

HABECK, Reinhard. Záhady středověkých textů z celého světa : mysteriózní spisy a poselství minulosti. Praha: NS Svoboda, 2014. 255 s. : il. Mystery.

ISBN 978-80-205-0633-7 Xa 39.963

ŠIMEČEK, Zdeněk, Jiří TRÁVNÍČEK. Knihy kupovatí -- : dějiny knižního trhu v českých zemích. Praha: Academia, 2014. 499 s. : il., portréty, faksim. Historie.

ISBN 978-80-200-2404-6 Xc 39.957

Knihovna Slezského zemského muzea

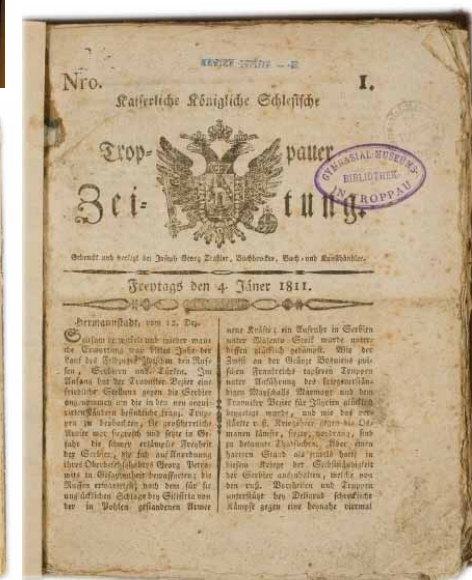
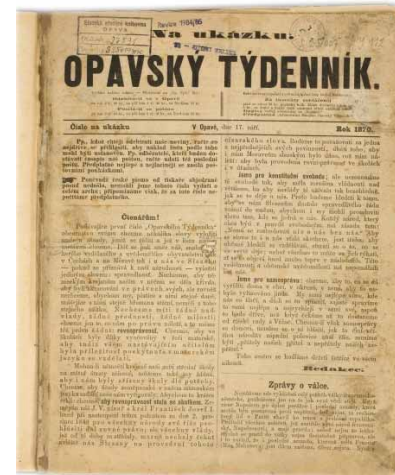

↑ Depozitář knihovny před rekonstrukcí v roce 2012

↑ Depozitář knihovny po rekonstrukci v roce 2012

→ První číslo Opavského týdeníku

→ První číslo Troppauer Zeitung s razítkem knihovny gymnasiálního muzea

Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského vyhláší soutěž na podporu čtenářské gramotnosti **Čtete se slonem Bobem 2015** na téma

Řemesla dnes a před sto lety

Soutěže se mohou zúčastnit školy, školní knihovny, dětská oddělení knihoven a praktické a speciální školy a sociální zařízení.

Soutěž probíhá ve dvou oblastech, a to výtvarná a literární:

Výtvarná

I. Staň se ilustrátorem! Tato kategorie je určena dětem z MŠ a 1. stupně ZŠ a pro všechny ročníky praktických a speciálních škol. Zapojit se mohou i klienti sociálních zařízení.

Úkolem je namalovat či vytvořit libovolnou výtvarnou technikou obrázek s tematikou řemesel, a to na základě přečtené knížky s touto tematikou. Zadaný formát obrázku je **maximálně A3**. Výběr knihy je zcela na dětech.

Literární

II. Staň se spisovatelem! Napiš povídku, básničku, úvahu či komiks na jedno z témat:

- „Jaké řemeslo byste si vybrali před sto lety?“
- „Jaké řemeslo byste si vybrali dnes?“

Tato kategorie je určena především pro děti do 15 let (6.–9. třída ZŠ a 1.–4. třída víceletých gymnázií, mohou se však zapojit i děti mladší), rozsah díla jsou **maximálně 3 normostrany A4** (60 znaků na řádek, 30 řádků na stránku). Delší díla budou vyřazena. Vlastní ilustrace vítány!

Výtvarná a literární díla mohou zaslat jednotlivci či kolektiv.

Díla lze doručit osobně do 17. 4. 2015 (včetně), nebo zaslat poštou (do soutěže budou zařazena díla s poštovním razítkem 17. 4. 2015 včetně) na adresu: **Pedagogická knihovna J. A. Komenského, Mikulandská 5, 116 74 Praha 1** Obálka musí být zřetelně označena heslem „BOB“.

POZOR! Na zadní straně každého výtvarného/literárního díla musí být nalepen vyplněný registrační formulář, který je součástí této výzvy. Žádáme, aby práce za školu/knihovnu apod. byly odevzdány seříděné podle tříd/kategorií. Organizátor si vymíní právo na nevrácení exponátů; mohou být dále využívány v rámci projektů NPMK.

Z každé části vybere odborná porota tři nejlepší práce v následujících věkových kategoriích:

I. Staň se ilustrátorem!

1. kategorie – děti z MŠ a 1. tříd ZŠ
2. kategorie – děti z 2. a 3. tříd ZŠ
3. kategorie – děti ze 4. a 5. tříd ZŠ
4. kategorie – děti z praktických a speciálních škol a klienti sociálních zařízení

II. Staň se spisovatelem!

5. kategorie – děti z 6. a 7. tříd ZŠ či 1. a 2. tříd víceletých gymnázií
6. kategorie – děti z 8. a 9. tříd ZŠ či 3. a 4. tříd víceletých gymnázií
7. kategorie – mladší děti (do 5. třídy ZŠ)

Výherci všech kategorií budou vyhlášeni a odměněni věcnými cenami dne 28. 5. 2015 na slavnostním vyhlášení, které se uskuteční v prostorách Pedagogické knihovny J. A. Komenského v Mikulandské 5, Praha 1.

Od 4. 5. 2015 bude možné na internetu hlasovat pro preferovaný obrázek na webových stránkách www.npmk.cz. Pro kategorie 1–4 pak bude vyhlášena **Cena čtenářské veřejnosti**.

Pro inspiraci můžete navštívit webové stránky slon.npmk.cz, nebo se můžete inspirovat následujícími tituly:

BOHÁČ, Zbyněk. *Polopohádky od Zebína: o Rambajsovi a řemeslech*. Vyd. 1. Liberec: Bor, 2011. 121 s. ISBN 978-80-86807-74-4.

ČTVRTEK, Václav. *Pohádkové příběhy komička Valenty*. 1. vyd. Praha: SNDK, 1960. 49, [2] s.

ERBEN, Karel Jaromír. *Říkej si a hraj: výbor z Prostonárodních českých písní a říkadél*. 7., upr. vyd. Praha: Albatros, 2009. 62 s. Pokladnice Albatrosu. ISBN 978-80-00-02395-3.

HÁLOVÁ-JAHODOVÁ, Cecilie. *Umění a život zapomenutých řemesel*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství československých výtvarných umělců, 1955. 229 s.

KULHÁNKOVÁ, Eva. *Řemesla ve hře, písni a tanci*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. 171 s. ISBN 978-80-7367-535-6.

POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Bez práce nejsou koláče*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014. 88 s. Řídky & básničky. ISBN 978-80-247-4614-2.

RAMLJAK, Marijan a Hegarty, Pat, ed. *Truhlíčka plná povolání*. V Brně: CPress, 2012. 15 sv. (každý [12] s.). ISBN 978-80-264-0075-2.

ŘÍHA, Bohumil a Tichý, Jaroslav. *Veselé povídky – a co ještě?*. Praha: SNDK, 1964. [119] s.

SMOLÍKOVÁ, Klára. *Řemesla*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2013. 61 s. ISBN 978-80-00-03311-2.

SULZENBACHER, Gudrun. *Zapomenutá řemesla a život na venkově*. [Praha]: Slovart, 2003. 64 s. ISBN 80-7209-453-X.

SYROVÁTKA, Oldřich. *Zatím co ty spíš: Pro předškolní věk*. 2., rozš. vyd. Praha: SNDK, 1958. [50] s.

ŠTRUNCOVÁ, Olga a Poláková, Hana. *Co dělá táta, co dělá máma*. 1. vyd. Praha: SNDK, 1951. [36] s. Knižnice pro nejmenší.

ZACHARNÍK, František. *Abeceda povolání: kdo co umí, doveče*. 1. vyd. Brno: CPress, 2013. 47 s. ISBN 978-80-264-0153-7.

ŽÁČEK, Jiří a Ježková, Dagmar. *Čím budu?*. Havlíčkův Brod: Fragment, 1993. [24] s. ISBN 80-85768-01-1.